

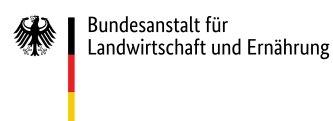
Dobrostan trzody w centrum uwagi

Postępowanie z chorymi
i zranionymi zwierzętami

Gefördert durch

Projekträger

aufgrund eines Beschlusses
des Deutschen Bundestages

Dobrostan trzody w centrum uwagi

Postępowanie z chorymi i zranionymi zwierzętami

Członkowie grupy badawczej „Postępowanie z chorymi i zranionymi osobnikami, zdolność do transportu i uśmiercanie z konieczności” w Centrum Kompetencji ds. Dobrostanu Trzody Chlewnej

- Prof. Elisabeth große Beilage, Fundacja Wyższa Szkoła Weterynarii w Hanowerze
- Dr Jürgen Harlizius, Izba Rolnicza Nadrenii Północnej-Westfalii
- Dr Carolin Holling, LUFA North-West, Instytut Zdrowia Zwierząt
- Dr Jochen Meyer, rolnik (gospodarstwo wzorcowe sieci Tierwohl)
- Dr Claudia Possardt, Krajowy Urząd ds. Bezpieczeństwa Pracy, Ochrony Konsumentów i Zdrowia Brandenburgii
- Dr Yvonne Schneider, Westfleisch SCE mbH
- Dr Helga Vergara, Saksońska Kasa Chorób Zakaźnych Zwierząt
- Dr Karen von Holleben, Instytut Doradztwa i Szkolenia w Zakresie Dobrostanu Zwierząt Podczas Transportu i Uboju (bsi Schwarzenbek)
- Daniel Wieland, Centrum Edukacji i Wiedzy Boxberg

Osoby odpowiedzialne z biura Centrum Kompetencji ds. Dobrostanu Trzody Chlewnej

- Dr Sabine Schütze, Izba Rolnicza Nadrenii Północnej-Westfalii
- Laura Schönberg, Izba Rolnicza Nadrenii Północnej-Westfalii

Zdjęcie na okładce: MuD Tierschutz, BLE; Netzwerk Fokus Tierwohl, FiBL Deutschland e.V.

Wskazówka odnośnie do finansowania

Niniejszy dokument został przygotowany w ramach wspólnego projektu „Netzwerk Fokus Tierwohl” (Sieć dobrostanu zwierząt w centrum uwagi), kod finansowania 28N-4-013-01 do 28N-4-013-17, przez grupę roboczą „Postępowanie z chorymi i zranionymi zwierzętami, zdolność do transportu i uśmiercanie z konieczności” Centrum Kompetencji ds. Dobrostanu Trzody Chlewnej, a metodycznie i dydaktycznie opracowany przez stowarzyszenia DLG e.V. i FiBL Deutschland e.V.

Wspólny projekt Izb Rolniczych i instytucji rolniczych wszystkich krajów związkowych ma na celu usprawnienie praktycznego wykorzystania teoretycznej wiedzy, zapewnienie dobrostanu zwierząt oraz przyjaznej dla środowiska i zrównoważonej hodowli w gospodarstwach hodujących bydło, trzodę chlewną i drób. Projekt jest finansowany przez Ministerstwo Żywności i Rolnictwa RFN na podstawie uchwały Bundestagu.

Wszystkie informacje i wskazówki bez gwarancji i odpowiedzialności.

Wydawca

DLG e.V.
Specjalistyczne Centrum Rolnicze
Eschborner Landstraße 122
60489 Frankfurt am Main

FiBL Deutschland e.V.
Dział dobrostanu zwierząt
Kasseler Straße 1a
60486 Frankfurt am Main

Wydanie, stan: 10/2023

© 2023

Powielanie i przekazywanie poszczególnych fragmentów tekstu, rysunków lub zdjęć (również w celach dydaktycznych) oraz udostępnianie opracowania w całości lub w części do wyglądu lub pobierania przez osoby trzecie tylko za uprzednią zgodą właściwego biura Centrum Kompetencji ds. Dobrostanu Zwierząt i DLG e.V., Dział Marketingu, tel. +49 69 24788-209, M.Biallowons@DLG.org

Spis treści

Słowo wstępne	5
1 Wsparcie przy podejmowaniu decyzji odnośnie do postępowania z chorymi i zranionymi zwierzętami	6
2 Obserwacja zwierząt	8
3 Ocena zwierząt	10
3.1 Anatomia: Mały atlas pojęć	11
3.1.1 Anatomia ciała	11
3.1.2 Szkielet.....	11
3.1.3 Układy narządów.....	11
3.2 Obserwacja zachowania	11
3.2.1 Normalne zachowania trzody chlewnej	11
3.2.2 Zachowania odbiegające od normalnego.....	14
3.3 Temperatura ciała	15
3.4 Pozycja ciała.....	16
3.4.1 Normalna pozycja ciała.....	16
3.4.2 Odmienna od normy pozycja ciała.....	16
3.5 Stan fizyczny	18
3.5.1 Głowa.....	18
3.5.2 Skóra	23
3.5.3 Układ trawienny	30

Partner do kontaktów:

Biuro Centrum Kompetencji
 ds. Dobrostanu Trzody Chlewnej
 Izba Rolnicza Nadrenia
 Północna-Westfalia
 Haus Düsse
 59505 Bad Sassendorf-
 Ostinghausen
 fokus-tierwohl@lwk.nrw.de

Gefördert durch

Bundesministerium
 für Ernährung
 und Landwirtschaft

aufgrund eines Beschlusses
 des Deutschen Bundestages

Projektträger

Bundesanstalt für
 Landwirtschaft und Ernährung

3.5.4 Układ oddechowy	33
3.5.5 Wypadnięcie odbytu/macicy.....	34
3.5.6 Ogon	38
3.5.7 Kończyny.....	41
3.6 Stan odżywienia.....	46
3.6.1 Stan odbiegający od normy.....	47
3.7 Straty.....	48
3.7.1 Prosięta ssące.....	48
3.7.2 Prosięta odsadzone i tuczniki	49
3.7.3 Lochy	49
3.8 Obsługa	50
3.9 Wyjaśnić przyczyny	51
4 Kojce dla chorych osobników.....	52
4.1 Czym jest kojec dla chorych osobników?.....	52
4.2 Wyposażenie kojca dla chorych osobników	52
4.2.1 Źródło ciepła.....	52
4.2.2 Miękkie i suche podłoże lub ściółka.....	53
4.2.3 Łatwo dostępne poidła i koryta	54
4.2.4 Ogólne środki zarządzania	54
4.2.5 Przykłady aranżacji kojców dla chorych osobników	55
4.3 Leczenie.....	60
4.4 Dokumentacja stanu zwierzęcia w kojcu dla chorych osobników	60
5 Zdolność do transportu i uboju	62
5.1 Zdolność do transportu	62
5.2 Zdolność ubojowa	62
6 Niezwłoczne uśmiercenie	63
Literatura.....	64

Dobra obserwacja i opieka nad stadem świń mają znaczący wpływ na zdrowie i dobrostan każdego zwierzęcia. Istotną rolę odgrywa przy tym wczesne wykrywanie chorób i urazów oraz odpowiednio wczesne oddzielanie chorych zwierząt do kojca dla chorych osobników.

Poradnik ten oferuje pomoc dla rolników¹, opiekunów zwierząt i doradców w szybkim zauważaniu zmian zachodzących u zwierząt. Ma on stanowić kompendium pozwalające działać w nagłych przypadkach w sposób ukierunkowany i z uwzględnieniem stanu zwierzęcia.

W celu umożliwienia uzyskania dodatkowych informacji w różnych miejscach podano odnośniki do literatury.

Dobrostan zwierząt, a także sukces gospodarczy zależą od szybkiego zauważania zmian i odpowiedniej na nie reakcji. Dotyczy to również uśmiercania zwierząt nieuleczalnie chorych lub ciężko zranionych. Czynności te nie są proste i nigdy nie mogą stać się rutyną.

Jest to jednak element odpowiedzialnej hodowli zwierząt, którego nie można i nie wolno ignorować. Jeśli leczenie nie ma więcej sensu lub jeśli leczenie nie było skuteczne, hodowca ma obowiązek zakończyć cierpienie nieuleczalnie chorego zwierzęcia. W przeciwnym razie zwierzęciu zostanie zadany znaczny lub długotrwały ból lub cierpienie! Ważne jest przy tym, że niezwłoczne uśmiercanie (= uśmiercanie z konieczności²) nie odnosi się tylko do nagłych stanów zagrożenia (np. uraz po wypadku).

Niniejszy poradnik nie zastępuje wykwalifikowanych porad lekarzy weterynarii lub doradców ds. trzody chlewnej, ani też diagnozy i wskazówek odnośnie leczenia udzielanych przez lekarza weterynarii.

Poradnik powstał w ramach sieci Fokus Tierwohl [Dobrostan zwierząt w centrum uwagi]. Projekt „Fokus Tierwohl“ jest finansowany przez Ministerstwo Żywności i Rolnictwa RFN (BMEL) w ramach Federalnego Programu Hodowli Zwierząt Gospodarskich. Jest to wspólny projekt izb rolniczych i instytucji rolniczych wszystkich krajów związkowych RFN, mający na celu poprawę transferu wiedzy do praktyki, tak aby gospodarstwa zajmujące się hodowlą trzody chlewnej, drobiu i bydła były przygotowane na przyszłość w zakresie dobrostanu zwierząt, przyjaznej dla środowiska i zrównoważonej hodowli. Po raz pierwszy sieć ta łączy specjalistyczną wiedzę, organizuje wymianę doświadczeń między praktykami, naukowcami, doradcami i innymi grupami, i tym samym umożliwia i wspiera tworzenie sieci wymiany wiedzy w branży.

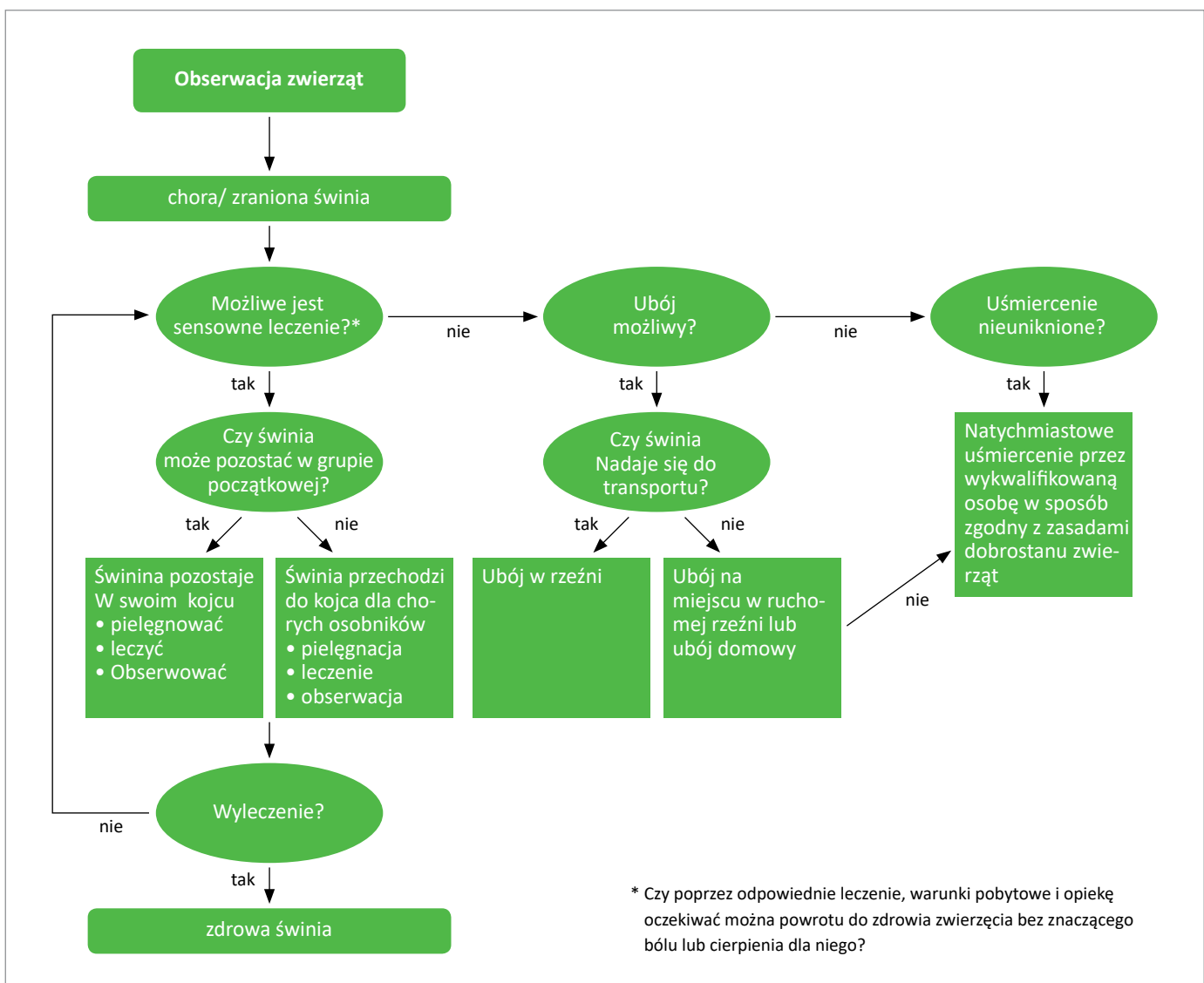
Więcej informacji znajdą Państwo na stronie:
www.fokus-tierwohl.de

¹ Dla lepszej czytelności w niniejszym przewodniku w odniesieniu do osób używana jest forma męska. Odpowiednie zwroty odnoszą się w zasadzie do wszystkich płci w sensie równego traktowania. Skrócona forma językowa służy wyłącznie celom redakcyjnym i nie oznacza wartościowania.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 z dnia 24 września 2009 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania, artykuł 2 d): do celów niniejszego rozporządzenia „uśmiercanie z konieczności” oznacza uśmiercanie zwierząt rannych lub chorych, jeżeli choroba lub zranienie wiążą się z silnym bólem lub cierpieniem, które są niemożliwe do złagodzenia w żaden inny wykonalny sposób.

1 Wsparcie przy podejmowaniu decyzji odnośnie do postępowania z chorymi i zranionymi zwierzętami

Każdy, kto hoduje zwierzę, jest zobowiązany je żywić, pielęgnować i utrzymywać w sposób odpowiedni dla gatunku i jego potrzeb. Dobra obserwacja zwierząt ma kluczowe znaczenie dla wczesnego wykrycia chorych lub zranionych zwierząt. Po zidentyfikowaniu chorego lub zranionego osobnika należy podjąć kluczowe decyzje, które podsumowano na rysunku 1.

Ilustracja 1: Drzewo decyzyjne dotyczące właściwej opieki, pielęgnacji i leczenia chorych i zranionych świń (zmodyfikowany wg Leßmanna i Petermanna (2012))

Kiedy świnia musi trafić do kojca dla chorych osobników?

Odseparowanie od innych osobników jest konieczne, gdy:

- świnia nie jest już w stanie poradzić sobie w grupie:
 - zwierzę jest atakowane przez inne osobniki w kojcu → coraz bardziej widoczne są zadrapania i ślady po ugryzieniach.
 - zwierzę jest odsuwane od zasobów życiowych (np. poprzez gryzienie odsuwanie od koryta, brak miejsca do leżenia w grupie).
- nieskrępowane picie i jedzenie nie są możliwe, ponieważ nie jest w stanie utrzymać swojej pozycji wobec współtowarzyszy z kojca lub ponieważ uniemożliwia to choroba lub uraz.
Wskazówka: W dużych grupach większe odległości lub długi dystans utrudniają chorym zwierzętom dotarcie do urządzeń do karmienia i pojenia.
- w kojcu dla chorych zwierzę szybciej wraca do zdrowia, ponieważ może odpocząć.
- komfort leżenia w standardowych kojcach nie jest odpowiedni dla świń, które muszą leżeć przez dłuższy czas z powodu choroby i/lub potrzeby odciążenia pewnych części ciała.
- wyposażenie standardowego kojca lub temperatura powietrza w chlewni nie pozwalają chorej świnii na odpowiednią termoregulację.
- zwiększona potrzeba spokoju i wycofania się chorej świnii nie może być zaspokojona w kojcu grupowym.
- należy spodziewać się dodatkowego bólu i cierpienia w związku z pozostaniem w grupie, np. urazy ogona.

Kiedy należy skonsultować się z weterynarzem?

- w celu badań klinicznych i diagnostyki
- w celu przygotowania planu leczenia
- jeżeli istnieją wątpliwości co do potrzeby leczenia,
- jeśli nie ma poprawy lub nastąpiło pogorszenie stanu zdrowia
- jeżeli nie ma pewności, czy istnieje uzasadniony powód do natychmiastowego uśmiercenia (= uśmiercanie z konieczności)

Kiedy musi nastąpić natychmiastowe uśmiercenie?

- jeżeli choroba lub zranienie wiążą się z silnym bólem lub cierpieniem, które są niemożliwe do złagodzenia w żaden sposób
- jeżeli nie można spodziewać się wyleczenia pomimo intensywnej opieki i leczenia
- jeżeli nie ma możliwości uboju z konieczności

Jeśli konieczne jest uśmiercenie z konieczności, należy je przeprowadzić jak najszybciej.

➔ patrz rozdział 6 – natychmiastowe uśmiercenie

Co dzieje się z wyleczonym osobnikiem?

Lochy i prosięta odsadzone po wyzdrowieniu są ponownie włączane do swojej grupy. Tuczniki, mimo wyleczenia, zwykle pozostają w kojcu dla chorych zwierząt aż do uboju. W ten sposób unika się niepotrzebnych walk o pozycję w stadzie.

Wskazówka: W celu uniknięcia nadmiernych walk o pozycję w stadzie, można u loch wykorzystać generalny termin na przeniesienie do innej chlewni, np. gdy prośne lochy przenoszone są do chlewni porodowej.

2 Obserwacja zwierząt

Obserwacja zwierząt to naturalny element codziennej rutyny w chlewni. Oto kilka wskazówek, które pomogą w opiece nad trzodą.

Zaplanujcie odpowiednią ilość czasu na obserwację zwierząt, aby nie ominąć żadnego zwierzęcia podczas obserwacji. Obserwacja zwierząt musi być przeprowadzona przynajmniej raz, a najlepiej dwa razy dziennie, dodatkowo obok innych rutynowych prac. Ponadto należy kilkakrotnie obserwować odbiegające od normy zwierzęta, aby w razie potrzeby móc szybko zaingerować.

Najlepszy czas na obserwację zwierząt to:

- w czasie porannej lub popołudniowej aktywności
- w przypadku żywienia porcjowanego o stosunku zwierząt do miejsca żywienia wynoszącym 1:1 również w czasie karmienia, gdy wszystkie zwierzęta są w ruchu
- jeśli istnieje obawa przed gryzieniem ogona, także w fazie odpoczynku w ciągu dnia

Zwierzęta leżące w czasie aktywności lub karmienia muszą być pobudzane.

Należy obserwować aktywność, zachowanie przy karmieniu i picciu, jak również zachowanie w grupie i wygląd zewnętrzny zwierząt. Stwierdzenie, czy wszystkie jedzą, jest możliwe na podstawie obserwacji ich brzuchów. Jeśli natomiast boki są zapadnięte, świadczy to o zmniejszonym pobraniu paszy. Zapadnięte boki można najlepiej rozpoznać, gdy zwierzę leży. Pomocne jest oznaczenie odbiegających od normy zwierząt, aby można było je monitorować i w razie potrzeby oddzielić od grupy lub poddać leczeniu.

Zmiana rutyny pomaga łatwiej rozpoznać zmiany. Można na przykład zmienić kolejność lub godzinę obchodu kontrolnego. W ten sposób możliwa jest obserwacja zwierzęcia nawet w fazach, w których w przeciwnym razie nie byłoby ono monitorowane. Ważne jest również obserwowanie zwierząt nie tylko w grupach lub pojedynczo, ale zarówno podczas interakcji w grupie, jak i indywidualnie.

Grupy ryzyka wymagają szczególnej uwagi i odpowiednio większej intensywności i częstotliwości obserwacji.

Dotyczy to też tzw. „krytycznych punktów kontroli”, np. po zmianie chlewni, po zmianie paszy i w szczególnych sytuacjach, takich jak nagłe zmiany pogodowe.

Zwierzęta mogą być obserwowane z przejścia kontrolnego, jeśli wszystkie zwierzęta są w ten sposób dobrze widoczne. Jeśli nie jest możliwa obserwacja w ten sposób całej grupy zwierząt, należy wejść do kojca. Przy dużych grupach wejście i przejście przez kojec jest nie do uniknięcia.

Od czasu do czasu wskazana jest wymiana informacji z doradcą lub weterynarzem. Umożliwia to weryfikację rutyny i otrzymanie wielu cennych wskazówek dotyczących procesów, które samodzielnie mogłyby zostać przeoczone.

Wskazówka: Aby ułatwić obserwację, należy rozsypać paszę objętościową lub podobną na posadzce.

Przykłady

- Słoma/siano/lucerna (granulat)
- Syrop z buraków cukrowych/melasa
- Przy zamkniętej powierzchni: wyka bób, kiszonka z kukurydzy

→ Zwierzęta, które nie interesują się natychmiast świeżym pokarmem, są podejrzone.

Aby umożliwić szkolenie i doskonalenie własnych umiejętności w zakresie oceny dobrostanu zwierząt, Kuratorium Techniki i Budownictwa w Rolnictwie (KTBL) oferuje bezpłatne szkolenia online.

Szkolenie online Wskaźniki ochrony zwierząt
<https://tierschutzindikatoren-schulung.ktbl.de/>

Ilustracja 2: Oznaczenie kojców za pomocą kolorowych kart i notatek dotyczących wyników obserwacji (© L. Schönberg)

Ilustracja 3: Oznaczenie kojców za pomocą kolorowych kart (© L. Schönberg)

Wspieranie przepływu informacji w gospodarstwie

Szczególnie w większych gospodarstwach, w których pracuje wielu zmieniających się pracowników, ważna jest wzajemna wymiana informacji. Aby wszyscy opiekunowie zwierząt byli zawsze na bieżąco, warto wprowadzić system komunikacji. Czy za pośrednictwem grupy na Messengerze, czy prostego systemu wizualnego - zależy to od kreatywności kierownika gospodarstwa i pracowników.

Na przykład status grupy może być łatwo i widocznie udokumentowany poprzez karty w różnych kolorach na drzwiach kojca (ilustracja 2 i 3). Osobniki odbiegające od normy powinny być oznakowane według ustalonego schematu, tak aby już sam kolor i/lub kształt oznakowania wskazywał na problem.

W każdym przypadku nieprawidłowości, które nie wymagają natychmiastowej interwencji, powinny być również udokumentowane datą i godziną. Pomaga to w lepszej obserwacji procesów i lepszej ocenie sytuacji.

3 Ocena zwierząt

W kolejnych rozdziałach przedstawiono zachowanie odbiegające od normalnego i objawy chorób wraz z przykładowymi zdjęciami. Na podstawie symboli podane zostaną zalecenia działań (tabela 1). Częściowo podano

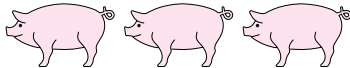

różne stopnie zaawansowania problemu. Są one oznaczone kolorami: = nieznacznie, = umiarkowane, = wysokie.

Tabela 1: Legenda

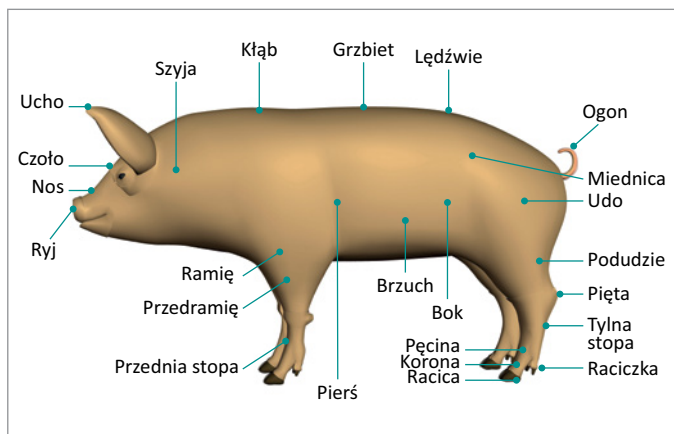
Symbol	Bedeutung
	Zwierzę może pozostać w grupie i nie musi być poddane leczeniu.
	Zwierzę może pozostać w grupie ³ , ale musi być intensywnie obserwowane i w razie potrzeby oznakowane.
	Zwierzę musi być otoczone szczególną opieką w kojcu dla chorych i w razie potrzeby leczone! ➔ patrz rozdział 4.3 – Leczenie
	Zwierzę musi być otoczone szczególną opieką i leczone. Leczenie zawsze w porozumieniu z lekarzem weterynarii gospodarstwa! ➔ patrz rozdział 4.3 – Leczenie
	Należy wyjaśnić przyczynę i w razie potrzeby skonsultować się z doradcą lub lekarzem weterynarii. ➔ patrz rozdział 3.9 – Wyjaśnienie przyczyn
	W razie wątpliwości należy zadzwonić do weterynarza! Zdecyduje on o dalszej diagnostyce.
	Natychmiastowe uśmiercanie (= uśmiercanie z konieczności ⁴), ponieważ w przeciwnym razie zwierzęciu zostanie zadany znaczny lub długotrwały ból lub cierpienie lub wyrządzona zostanie mu istotna szkoda.
	To traktowanie niezgodne z interesami ochrony zwierząt! Należało działać wcześniej!

³ Prosięta ssące zwykle pozostają z lochą. Lochy w kojcu porodowym stanowią wyjątek od zalecanego przebywania w grupie.

⁴ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1099/2009 w sprawie ochrony zwierząt podczas ich uśmiercania, artykuł 2 d): Do celów niniejszego rozporządzenia „uśmiercanie z konieczności” oznacza uśmiercanie zwierząt rannych lub chorych, jeżeli choroba lub zranienie wiążą się z silnym bólem lub cierpieniem, które są niemożliwe do złagodzenia w żaden inny wykonalny sposób.

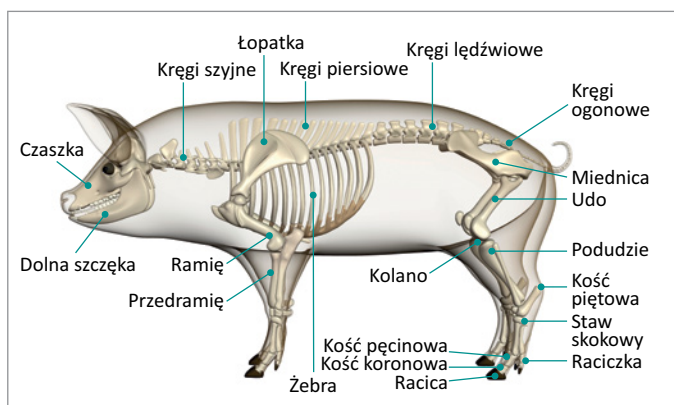
3.1 Anatomia: Mały atlas pojęć

3.1.1 Anatomia ciała

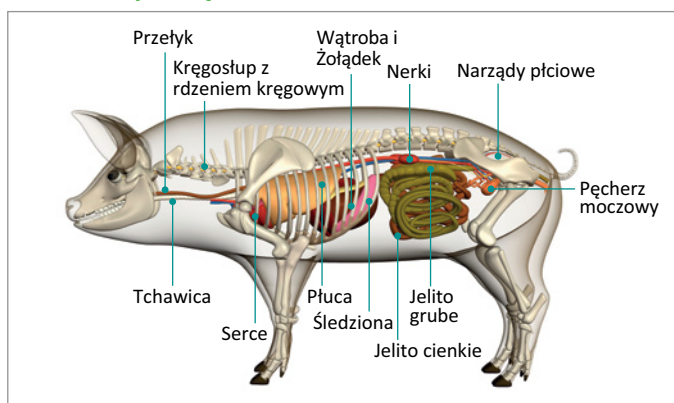
Ilustracja 4: Anatomia ciała (© Friedrich Saurer, Alamy Stock Foto)

3.1.2 Szkielet

Ilustracja 5: Szkielet (© Friedrich Saurer, Alamy Stock Foto)

3.1.3 Układy narządów

Ilustracja 6: Układy narządów (© Friedrich Saurer, Alamy Stock Foto)

3.2 Obserwacja zachowania

3.2.1 Normalne zachowania trzody chlewnej

Zachowania świń można podzielić między innymi na zachowania związane z odpoczynkiem i aktywnością, zachowania związane z eksploracją i karmieniem oraz zachowania społeczne. Zdrowa świnia jest w fazie aktywności rozbudzona, czujna i wykazuje zachowania eksploracyjne (zwłaszcza prosięta) (filmy 1 – 3).

Film 1: Uważne ssące prosię (© S. Schütze)

Film 2: Uważne odsadzone prosię (© S. Schütze)

Film 3: Uważne prosięta odsadzone podczas napełniania kosza sianem (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

3 Ocena zwierząt

Zachowanie podczas odpoczynku i aktywności

Świnie wykazują dwufazową aktywność podczas dnia, charakteryzującą się szczytami aktywności w godzinach przedpołudniowych i popołudniowych. Świnie są zwierzętami aktywnymi, chodzącymi, biegającymi, a nawet galopującymi przez krótki czas. Jest to jednak możliwe tylko wtedy, gdy podłoże jest stabilne i antypoślizgowe.

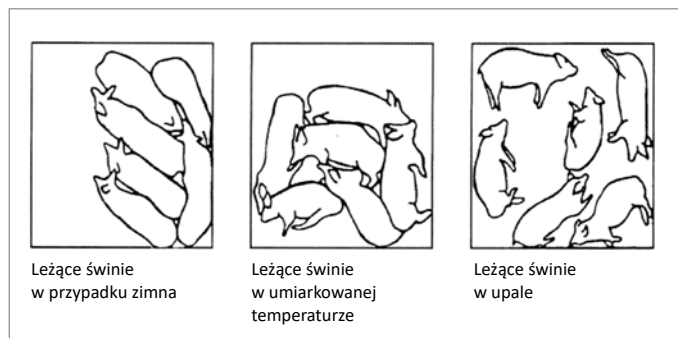
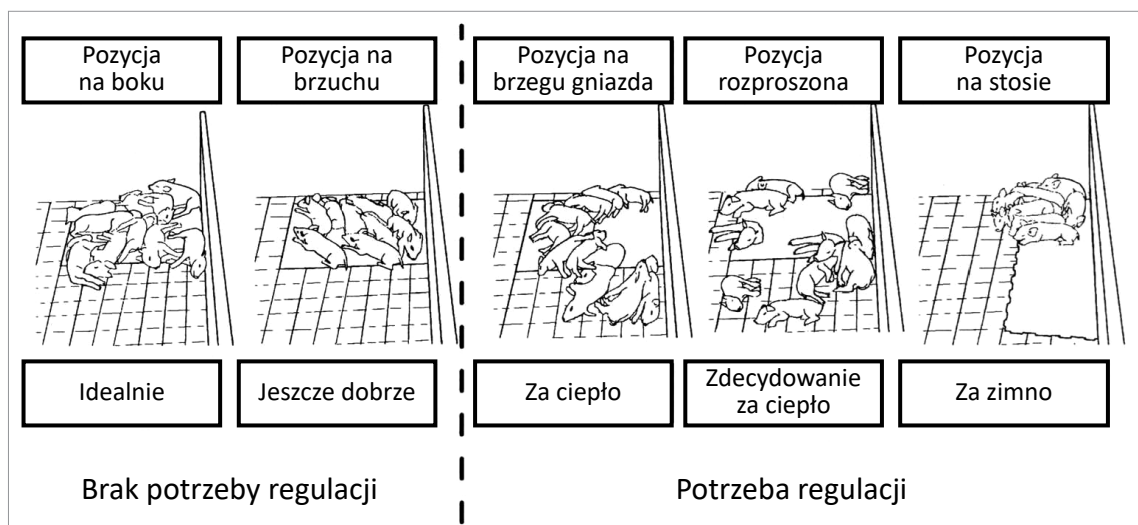
W południe przypada dłuższy okres odpoczynku, ale główny okres odpoczynku jest porą nocną. Proces układania się do odpoczynku przebiega według pewnego schematu: po obrobieniu powierzchni ziemi ryjkiem i racicami, świnia wspiera się na stawach nadgarstkowych i układa przednią część ciała, a następnie tylną. Pozycja boczna jest najbardziej relaksującą pozycją odpoczynkową. Przedłużające się leżenie w pozycji na brzuchu lub w stosie wskazuje na zaburzony komfort (ilustracje 7 – 9). Aby wstać, świnia przechodzi z pozycji bocznej do pozycji leżącej na brzuchu, a następnie przyjmuje pozycję siedzącą z wyprostowanymi przednimi nogami. Następnie prostuje tylne nogi.

Zachowania związane z eksploracją i karmieniem

Świnie są z natury ciekawskie. Intensywnie badają szczególnie naturalne materiały i manipulują nimi za pomocą pyska i ryja. Jeśli materiały mają wtedy również walor nowości (np. świeża słoma), spotykają się ze szczególną aprobatą. Świnie spędzają około 70 – 80 % swojego 5-godzinnego czasu aktywności na eksploracji i pobieraniu paszy. Jest to więc od 3,5 do 4 godzin (ilustracja 10). Dlatego materiały naturalne służą głównie do zaspokojenia potrzeb eksploracyjnych oraz jako dodatkowy, surowy pokarm bogaty we włókna surowe (film 4).

Świnie jedzą synchronicznie co oznacza, że wszystkie zwierzęta chcą jeść w tym samym czasie. Podobnie jak w przypadku zachowań spoczynkowych, karmienie odbywa się w dwóch fazach, ale z opóźnieniem w godzinach porannych i późnym popołudniem.

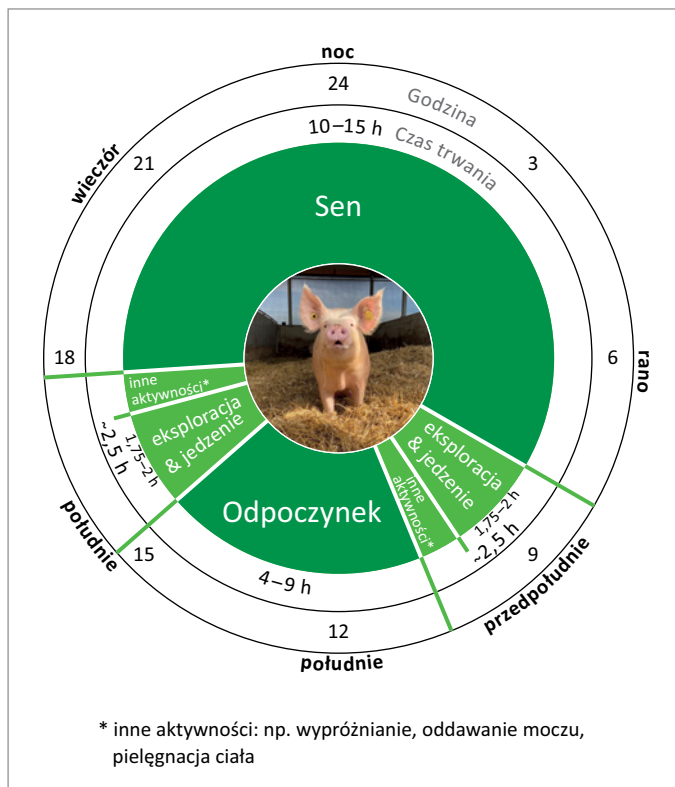
Ilustracja 7:
Zachowanie leżących prosiąt ssących i wymagania dotyczące regulacji temperatury (de Baey-Ernsten, 1996)

Ilustracja 8: Pozycje leżące świń w zależności od temperatury (Mayer i in., 2006)

Ilustracja 9: Normalna pozycja spoczynkowa prosiąt w gnieździe – większość prosiąt leży zrelaksowana w pozycji na boku (© S. Schütze)

Ilustracja 10: Okresy aktywności i odpoczynku u świń (opracowanie własne wg Curtis i in., 2001)

Zachowania społeczne

Walki o pozycję w stadzie należą do naturalnego repertuaru zachowań świń. Odbývają się one głównie w trakcie tworzenia stada. Czynniki dające wysoką pozycję to wiek i waga, a także witalność i zdrowie. Aby zwierzęta pokonane podczas konfrontacji lub o niższej randze mogły się wycofać, konieczne są możliwości wycofania się i zapewnienie odpowiedniej przestrzeni. W przeciwnym razie może dojść do poważnych obrażeń.

Świnie są uważane za zwierzęta kontaktowe, o czym świadczy leżenie z zachowaniem kontaktu skór nego (w temperaturze do maks. zakresu temperatury neutralnej), ale także różne interakcje dotykowe, takie jak kontakt ryjami, wączanie okolic narządów płciowych, uderzanie głową w głowę lub głową w bok. Świnie mają duży repertuar dźwięków, który służy do komunikacji między osobnikami, rozpoznawania osobników i koordynacji zachowania.

Film 4: Ryć jako zachowanie eksploracyjne (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

3 Ocena zwierząt

3.2.2 Zachowania odbiegające od normalnego

Objaw	Zdjęcie	Działanie/a
<p data-bbox="319 403 486 436">Ułożenie w stosie</p> <p data-bbox="319 470 678 616">Jeśli prosięta leżą ściśnięte i częściowo jedno na drugim, to znak, że jest im za zimno. Jeśli pojedyncze zwierzęta szukają wzmożonego kontaktu fizycznego, może to świadczyć o infekcji.</p>		 <ul data-bbox="1165 515 1436 806" style="list-style-type: none">• Należy sprawdzić temperaturę gniazda dla prosiąt i w razie potrzeby ją dostosować• Należy kontynuować obserwację zwierząt• Należy zmierzyć temperaturę <p data-bbox="1181 750 1404 806">➡ patrz rozdział 3.5.7 – Kończyny</p>
<p data-bbox="319 1052 391 1086">Apatia</p> <p data-bbox="319 1120 646 1176">Zwierzę pozostaje w pozycji leżącej i nie broni się przed innymi.</p>		
<p data-bbox="319 1377 598 1433">Zwierzę krótko przed śmiercią (walka o życie).</p>		

3.3 Temperatura ciała

Wewnętrzna temperatura ciała może być szybko i łatwo ustalona doodbytniczo za pomocą termometru. Odchylenia od prawidłowej temperatury w odbycie (Tab. 2) wskazują na ewentualne zaburzenia stanu ogólnego.

Ważne: termometr wymaga bezpośredniego kontaktu ze ścianą jelita. Oznacza to, że musi być wsunięty odpowiednio głęboko i trzymany pod lekkim kątem. W przeciwnym razie mierzy się tylko temperaturę wewnętrzną kału (film 5, ilustracje 11 – 13)!

Instrukcja: Prawidłowy pomiar temperatury

Film 5: Prawidłowy pomiar temperatury u locha (© Dr Frederik Löwenstein, Centrum Edukacji i Wiedzy/LSZ Boxberg)

Prosięta ssące

Ilustracja 11: Ułożenie prosięcia ssącego do pomiaru temperatury (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

Prosięta odsadzone

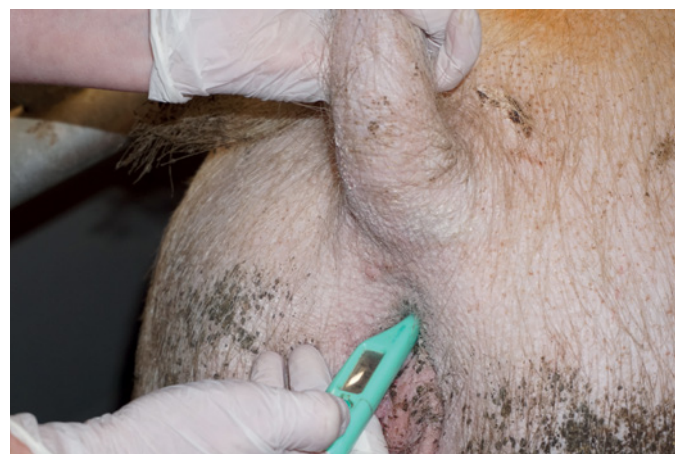
Ilustracja 12: Ułożenie prosięcia odsadzonego do pomiaru temperatury (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

Tabela 2: Normalna temperatura w odbycie

Kategoria	Temperatura °C ± 0,3 °C
Prosięta ssące	39,2
Prosięta odsadzone	39,0
Tuczniaki	38,8
Lochy hodowlane	38,8
Knury	38,5

Źródło: Heinritzi (2006)

Locha

Ilustracja 13: Pomiar temperatury u locha. Temperatura w odbycie wynosząca 39,5 °C lub więcej wskazuje na gorączkę. (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

3 Ocena zwierząt

3.4 Pozycja ciała

3.4.1 Normalna pozycja ciała

Zdrowa świnia ma prostą linię grzbietu i równomiernie obciąża wszystkie cztery nogi.

3.4.2 Odmienna od normy pozycja ciała

Objawy

Zwierzę pozostaje dłużej w pozycji siedzącego psa.

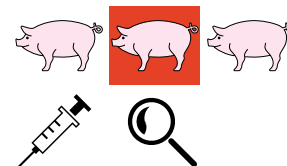
Jednocześnie występują wysoka częstotliwość oddychania i otwarty pysk

→ Możliwość problemów z krążeniem

zdjęcie

działania

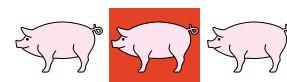

w przypadku dodatkowej kulawizny:

➔ patrz rozdział 3.5.7 – Kończyny

Rozkroczość, kończyny tylne (zazwyczaj tylko u prosiąt ssących)

- zwierzęta szybko się wychładzają: należy je osuszyć i wprowadzić w obszar działania lampy grzewczej
- należy umieścić prosięcia przy sutku w celu otrzymania siary
- należy nałożyć opatrunek (taping)

Objawy

Rozkroczość, kończyny przednie i tylne (zazwyczaj tylko u prosiąt ssących)

zdjęcie

działania

wygięty w łuk grzbiet

może wskazywać na ból w jamie brzusznej (np. wrzód żołądka, zapalenie otrzewnej) lub kulawiznę

w przypadku dodatkowej kulawizny:

3 Ocena zwierząt

3.5 Stan fizyczny

3.5.1 Głowa

3.5.1.1 Stan normalny

Ilustracja 14: Zdrowa świnia ma jasne spojrzenie, różową, wilgotną płytkę ryjową i nienaruszone uszy (© C. Bühner)

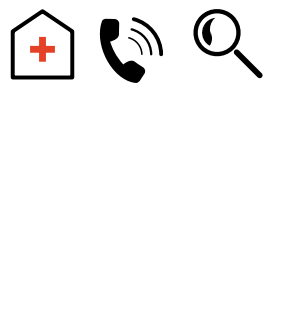

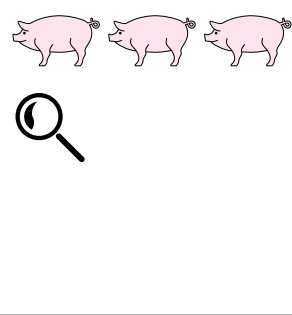

Ilustracja 15: Zdrowe oko z jasnym spojrzeniem (© C. Holling)

3.5.1.2 Odchylenia od stanu normalnego

Objaw	Zdjęcie	Działanie
Urazy i zmiany w obrębie ucha		
Uraz ucha (niewielkiego stopnia)		
Uraz ucha (umiarkowanego stopnia)		

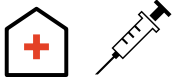

Objaw	Zdjęcie	Działanie
<p>Uraz ucha (umiarkowanego stopnia)</p>	 <p>© J. Harlizius</p>	
<p>Uraz ucha (znacznego stopnia)</p>	 <p>© J. Harlizius</p> <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p> <p>© Farmtool</p>	
<p>Krwiak ucha (gojący się) (nieznacznego stopnia)</p>	 <p>© Farmtool</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Usunąć kolczyk • Nie nacinać

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działanie
Krwiak ucha (umiarkowanego stopnia)	 © C. Lambrecht	
Krwiak ucha (znacznego stopnia) Ryzyko zranienia przez inne zwierzęta, pogorszenie samopoczucia	 © A. van Asten	
Guz ucha	 © Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia	 Usunąć kolczyk
Choroby oczu		
Ślady łez	 © C. Holling	
Zapalenie spojówek (nieznacznego stopnia)	 © C. Lambrecht	 Czy problem dotyczy jednego zwierzęcia czy kilku?

Objaw	Zdjęcie	Działanie
<p>Zapalenie spojówek (Poważnego stopnia)</p>	 <p>© Farmtool</p>	 ewentualnie
<p>Zapalenie w obszarze oka (wszystkie zdjęcia przedstawiają to samo zwierzę)</p>	 <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p> <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p> <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p>	 ewentualnie

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działanie
Choroby zakaźne		
Zaleganie, zapalenie opon mózgowych	 © J. Harlizius	 ważne: wczesne działanie, intensywne pielęgnowanie (podawać wodę co najmniej 3 razy dziennie) jeśli nie ma poprawy:
Obrzęk głowy, szczególnie na powiekach i grzbiecie nosa	 © J. Harlizius	 Należy zwrócić uwagę na przyjmowanie płynów/elektrolitów jeśli nie ma poprawy:
Przekrzywienie głowy		
Przekrzywienie głowy	 © J. Harlizius	 w przypadku pogorszenia:

3.5.2 Skóra

3.5.2.1 Stan normalny

Ilustracja 16: W zależności od rasy, skóra jest różowobrazowa i/lub czarna, łaciata lub nie, co wynika z mniej lub bardziej gęstej szczeciny. Sierść gładko przylega. (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

3.5.2.2 Odchylenia od stanu normalnego

Objaw	Zdjęcie	Działania
<p>Zmiany skórne spowodowane interakcjami zwierząt</p> <p>Obrażenia powodowane ugryzieniami podczas walk o pozycję w stadzie (drobne, gojące się)</p>	<p>© C. Holling</p>	
<p>Obrażenia powodowane ugryzieniami podczas walki o pozycję w stadzie (umiarkowane)</p>	<p>© Farmtool</p>	
<p>Obrażenia powodowane ugryzieniami podczas walki o pozycję w stadzie (znaczące)</p>	<p>© L. Schönberg</p>	

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działania
Obrażenia powodowane ugryzieniami podczas walk o pozycję w stadzie (znaczące) dodatkowo zapalenie stawów	 <p>© C. Holling</p>	
Ugryzienia w obszarze głowy	 <p>© Farmtool</p>	 <p>Należy sprawdzić stosunek liczby prosiąt ssących do czynnych sutków i wydajności mlecznej lochy</p>
Uraz po ugryzieniu w bok	 <p>© C. Lambrecht</p>	 <p>Uwaga: Gryzienie w boki, gryzienie uszu i ogona należą do zaburzeń zachowania, w przeciwieństwie do walk o pozycję, terytorium</p>
Uraz sromu	 <p>© J. Harlizius</p>	 <p>gdy dochodzi do manipulacji ze strony innych zwierząt:</p>
	 <p>© J. Harlizius</p>	 <p>do czasu, gdy uraz zagoi się w takim stopniu, że manipulacja przez inne lochy jest mało prawdopodobna</p>

Objaw	Zdjęcie	Działania
<p>Uszkodzenia skóry wynikające z warunków hodowli</p> <p>Zmiana na barku (nieznacznego stopnia)</p>	 <p>© C. Holling</p>	 <p>miękkie podłoże, aby zapobiec pogorszeniu, w razie potrzeby leczyć miejscowo</p>
<p>Zmiana na barku (umiarkowanego stopnia)</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	 <p>konieczne miękkie podłoże</p>
<p>Zmiana na barku (znacznego stopnia)</p>	 <p>© C. Holling</p>	 <p>konieczne miękkie podłoże</p>
<p>Obrażenia sutka</p>	 <p>© Farmtool</p>	
<p>Rana skóry na przednich nogach</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	 <p>Należy sprawdzić stosunek liczby prosiąt ssących do czynnych sutków i wydajności mlecznej lochy</p>

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działania
Rana skóry na przednich nogach	 <p>© Farmtool</p>	 <p>Należy sprawdzić stosunek liczby prosiąt ssących do czynnych sutków i wydajności mlecznej lochy</p>
Obrażenia spowodowane nadeptaniem/kopnięciem	 <p>© C. Bühner</p>	
Choroby zakaźne		
Zapalenie skóry (gronkowce)	 <p>© C. Holling</p>	
Wysiękowe zapalenie skóry (gronkowce)	 <p>© C. Holling</p>	 <p>jeśli nie ma poprawy:</p>

Objaw

Zdjęcie

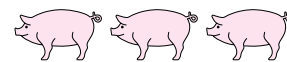
Działania

Zapalenie skóry z wybroczynami

Wykluczyć pomór świń!

Zmiany obrączkowe

Różycy świń

Uwaga: Niebezpieczeństwo zarażenia się ludzi

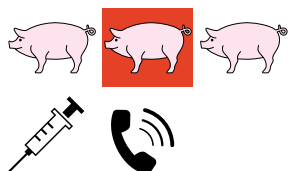
Wykluczyć pomór świń!

Pityriasis rosae (łupież różowy)

Wykluczyć pomór świń!

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działania
Ektopasożyty		
Nużycza	 <small>© J. Harlizius</small>	
	 <small>© C. Lambrecht</small>	
	 <small>© J. Harlizius</small>	
Wszy	 <small>© J. Harlizius</small>	

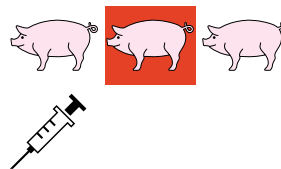
Objaw

Zdjęcie

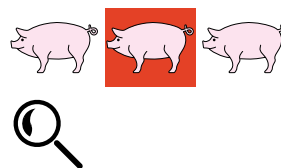
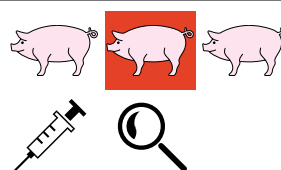
Działania

Inne

Porażenie słoneczne

Ropień po wkłuciu

3 Ocena zwierząt

3.5.3 Układ trawienny

W celu sklasyfikowania chorób biegunkowych poniżej przedstawiono normalny stolec (ilustracja 17 i 18) w porównaniu z odbiegającym od normy stolcem.

Ilustracja 17: Normalny stolec prosiąt (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

Ilustracja 18: Normalny stolec lochy (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

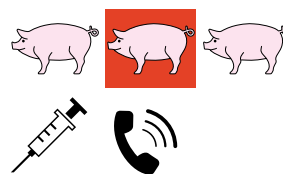
Objawy

zdjęcie

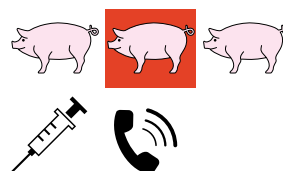
działania

Durchfallerkrankungen

Biegunka bezpośrednio po porodzie

Śluzowo-krwawa biegunka

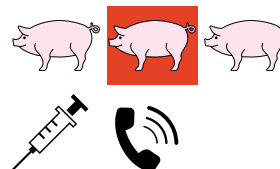
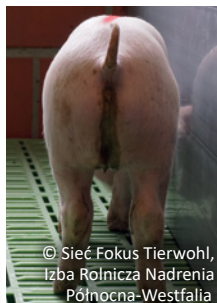
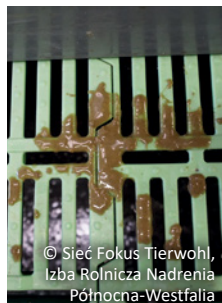

Objawy

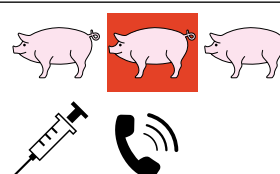
zdjęcie

działania

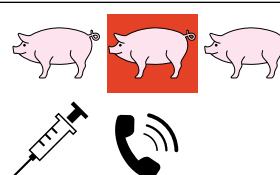
Biegunka

Biegunka
(o niskim stopniu nasilenia,
ponieważ nie ma oznak odwodnienia)

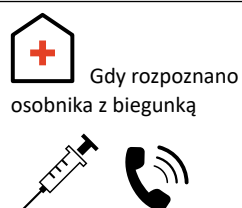
Biegunka
(znacznego stopnia z odwodnieniem)

Oznakowanie, jeśli nie dotyczy całego miotu

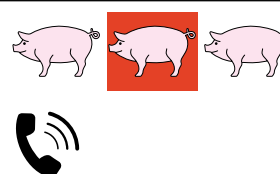
Biegunka
(znacznego stopnia)

Mniej objawów u zwierzęcia,
za to zwróć uwagę na odchody
w kojcu!!!

Gdy rozpoznano osobnika z biegunką

Biegunka tłuszczowa

3 Ocena zwierząt

Objawy

Suchy stolec

zdjęcie

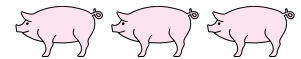
działania

- dodatkowo: Sprawdzić zaopatrzenie w wodę
- pasza bogata w włókno surowe + ruch

Choroby układu moczowego

„mocz wapienny”

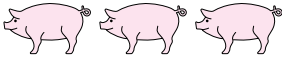

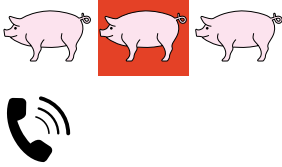

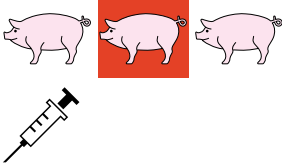

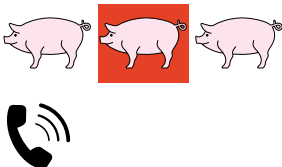

w przypadku częstego występowania:

- pomiar pH
- kontrola paszy i wody
- wykluczenie zakażenia dróg moczowych
- sprawdzenie zaopatrzenie w minerały

3.5.4 Układ oddechowy

Objaw	Zdjęcie	Działanie
<p>Choroby układu oddechowego</p> <p>Wydzielina z nosa</p>	 <p>© C. Holling</p> <p>© I. Spiekermeier</p>	
<p>Kaszel przy poza tym dobrym samopoczuciu</p>	 <p>© A. van Asten</p>	
<p>Kaszel z innymi zaburzeniami stanu ogólnego</p>	 <p>© H. Nienhoff</p>	
<p>Krzywy ryj</p>	 <p>© J. Harlizius</p>	

3 Ocena zwierząt

3.5.5 Wypadnięcie odbytu/macicy

Objawy

Zdjęcie

Działania

Wypadnięcie odbytu/macicy

Wypadnięcie odbytu
(nieznacznego stopnia)

Wypadnięcie odbytu należy odróżnić od wysunięcia się błony śluzowej jelita po defekacji, które często cofa się samoistnie.

Ważna jest ścisła obserwacja, ponieważ zwierzę musi zostać usunięte z grupy, jeśli śluzówka nie cofa się i ryzyko manipulacji staje się zbyt duże.

Wypadnięcie odbytu
(znacznego stopnia)
duże, krwawe

Nie nadaje się do transportu!

Wypadnięcie odbytu
(znacznego stopnia)
duże, stare

Wypadnięcie odbytu
(znacznego stopnia)

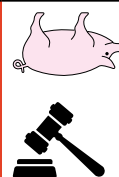

Objawy

Zdjęcie

Działania

Wypadnięcie odbytu
(znacznego stopnia)

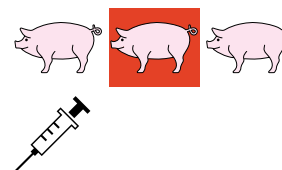
Wypadnięcie macicy

Wskazówka:
W przypadku świeżego i niepełnego wypadnięcia macicy, powrót macicy do naturalnego położenia jest częściowo możliwy przy pomocy lekarza weterynarii.

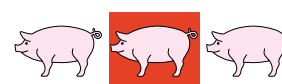
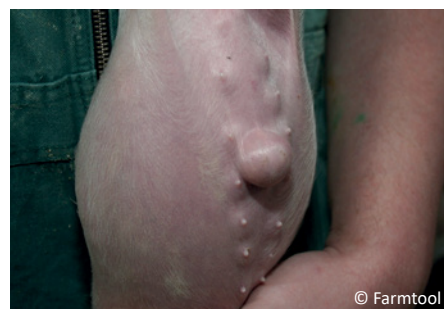
Przepuklina pępkowa i zapalenie pępka

Zapalenie pępka

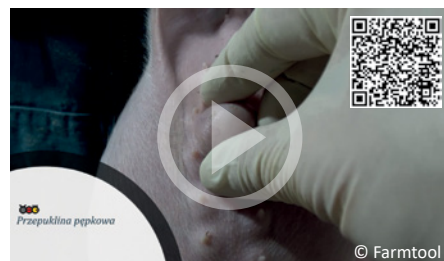

Przepuklina pępkowa

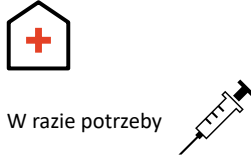

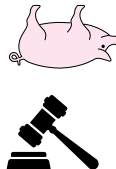
Uwaga:
Każdą przepuklinę pępkową należy dokładnie obejrzeć i zbadać pod kątem urazów → obrócić na bok i obejrzeć od dołu

wczesny ubój w razie potrzeby

3 Ocena zwierząt

Objawy	Zdjęcie	Działania
<p>Przepuklina pępkowa</p>	 <p>© J. Harlizius</p>	 <ul style="list-style-type: none"> • Unikać urazów • zalecany wczesny ubój
<p>Przepuklina pępkowa z urazem (umiarkowana)</p>	 <p>© L. Schönberg</p>	 <p>W razie potrzeby</p> <p>Zapobiegać manipulacjom przez inne zwierzęta</p>
<p>Przepuklina pępkowa (umiarkowana) i uraz ogona</p>	 <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p>	 <p>Gryzienie ogona</p>
<p>Przepuklina pępkowa (znacznego stopnia)</p> <p>Stan odżywienia umiarkowany, worek przepuklinowy zwisa poniżej połowy odległości między powłoką brzuszną a podłogą (nie nadaje się do transportu), zmiana skórna na dole worka przepuklinowego</p>	 <p>© Projekt działań natychmiastowych, Fundacja Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Hanowerze</p>	
<p>Przepuklina pępkowa (znacznego stopnia)</p>	 <p>Przepuklina pępkowa (znacznego stopnia)</p> <p>© Farmtool</p>	

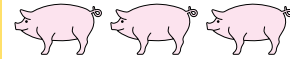
Objawy

Zdjęcie

Działania

Przepuklina pachwinowa/jądra/brzuszna

Przepuklina jądra
(nieznaczna)

Najlepiej, jeśli zwierzę zostanie odnotowane np. na karcie kojca. Wtedy wystarczy codzienna, „normalna” kontrola zwierząt.

Przepuklina jądra
(znacznego stopnia)

Przepuklina brzuszna

ubój w odpowiednim czasie

Uwaga: oddzielny transport ze względu na ryzyko obrażeń w przypadku nadeptnięcia przez inne zwierzęta

3 Ocena zwierząt

3.5.6 Ogon

3.5.6.1 Stan normalny

Zwierzęta z nieobciętymi ogonami

Nieobcięty ogon z nienaruszoną skórą i pędzelkiem z włosów (ilustracje 19 – 21).

Ilustracja 19: Prosię ssące z nieobciętymi ogonem (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

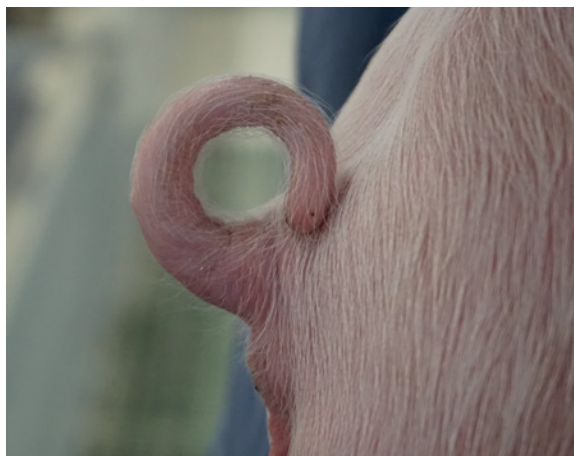
Ilustracja 20: Tucznik z nieobciętym ogonem (© L. Schönberg)

Ilustracja 21: Locha z nieobciętym ogonem (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

Zwierzęta z obciętymi ogonami

Tylko w wyjątkowych przypadkach ogony prosiąt poniżej 4 dnia życia mogą być obcinane bez znieczulenia (Ustawa o ochronie zwierząt § 5 ust. 3 pkt 3) (ilustracja 22).

Ilustracja 22: Prosię ssące z obciętym ogonem (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

3.5.6.2 Odchylenia od stanu normalnego

Objaw	Zdjęcie	Działanie
Martwica (nieznaczna)	A close-up photograph of a pig's tail tip, showing a small, dark, necrotic area. © L. Schönberg	Three pig icons. The middle one is red, indicating a problem. A magnifying glass icon is below them.

Objaw	Zdjęcie	Działanie
<p>Martwica (umiarkowana)</p>	 <p>© L. Schönberg</p>	
<p>Martwica (znacznego stopnia)</p>	 <p>© L. Schönberg</p> <p>© Farmtool</p>	
<p>Obrażenia (niewielkie)</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	
<p>Uszkodzenia (znacznego stopnia) martwicze</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	

3 Ocena zwierząt

Objaw	Zdjęcie	Działanie
<p>Ugryzienia ogona (znaczące) martwicze</p>	 <p>© L. Schönberg</p>	
<p>Ugryzienia ogona (znaczące) martwicze</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	
<p>Ugryzienia ogona (znaczące) krwawiące</p>	 <p>© S. Schütze</p>	
<p>Ugryzienia ogona (znaczące) z postępującym zapaleniem</p>	 <p>© S. Schütze</p>	 <p>Zapalenie stawów: proces, który trwa już od pewnego czasu</p>

Dalsze ilustracje do oceny zmian ogona (także zmian uszu) znajdziesz w Niemieckim Kluczu do Oceny Trzody Chlewnej (DSBS).

<https://www.fli.de/de/institute/institut-fuer-tierschutz-und-tierhaltung-itt/forschungsbereiche/fb-verhaltensansprueche-und-stoerungen/forschung-zum-thema-schwanzbeissen/>

3.5.7 Kończyny

3.5.7.1 Stan prawidłowy

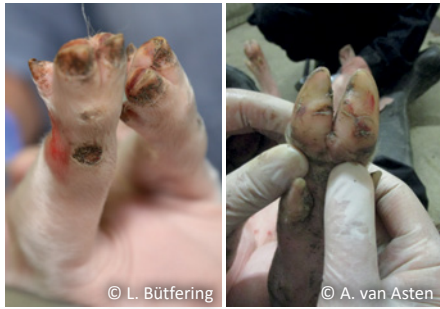
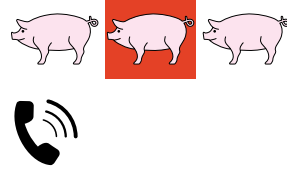

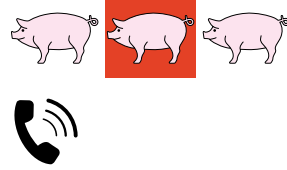
W zdrowych kończynach obie racice mają taką samą wielkość i są jednakowo obciążone, a raciczki górne nie mają kontaktu z podłożem. Świnia opiera ciężar ciała na podeszwie i przedniej jednej trzeciej poduszki. Stawy nie mają ani urazów, ani guzów.

3.5.7.2 Stan odbiegający od normy

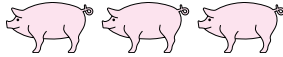

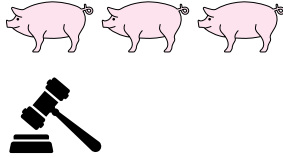

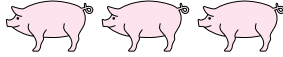

Poradnik na temat zdrowia racic u loch, który powstał w ramach projektu Wyższej Szkoły Zawodowej Południowej Westfalii dotyczącego problemów z racicami u loch hodowlanych, można znaleźć na podanej stronie

https://www.fh-swf.de/media/neu_np/fb_aw_2/forschung_1/abgeschlossene_fp/tierhaltung/Leitfaden_Klauengesundheit_1.pdf

Objawy	Zdjęcie	Działania
<p>Zwierzę może wstać, ale niechętnie się rusza</p>	 <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p>	
Zmiany racic i poduszek		
<p>Krwiaki na racicach</p>		
<p>Pęknięcie rogu racic</p>		

3 Ocena zwierząt

Objawy	Zdjęcie	Działania
Przerost racic (umiarkowany)	 <p>© J. Harlizius</p> <p>© J. Harlizius</p>	 <p>Pielęgnacja racic</p>
Przerost racic (znacznego stopnia)	 <p>© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia</p>	 <p>Pielęgnacja racic</p>
Długa raciczka tylna	 <p>© S. Schütze</p>	 <p>Pielęgnacja racic</p>
Uraz raciczek tylnych	 <p>© L. Bütfering</p>	

Objawy

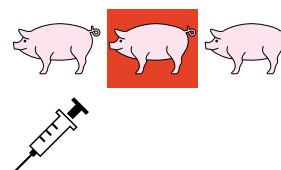
Zdjęcie

Działania

Zastrzał (ropień na granicy korony) u lochy

Zastrzał (ropień na granicy korony) u prosięcia ssącego

Zapalenie korony

Zaawansowany Proces

Zerwanie rąci

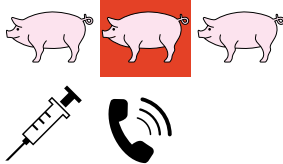

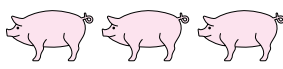
Wrzód poduszki

Weryfikacja możliwości transportu i uboju

3 Ocena zwierząt

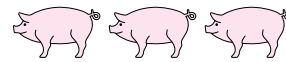
Objawy	Zdjęcie	Działania
<p>Zmiany stawów</p> <p>Zapalenie stawów (umiarkowane)</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	
<p>Zapalenie stawów (znacznego stopnia)</p>	 <p>© L. Bütfering</p>	
<p>Zapalenie stawów (znacznego stopnia)</p>	 <p>© Farmtool</p>	 <p> konieczne, gdy leczenie nie powoduje natychmiastowej poprawy</p>
<p>Zapalenie stawów (znacznego stopnia)</p>	 <p>© Farmtool</p>	 <p> konieczne, gdy leczenie nie powoduje natychmiastowej poprawy</p>
<p>Guz powstały na skutek leżenia</p>	 <p>© S. Schütze</p>	

Objawy

Zdjęcie

Działania

Nieprawidłowa pozycja

Kulawizna

Zaleganie

 konieczne, jeśli leczenie nie powoduje natychmiastowej poprawy

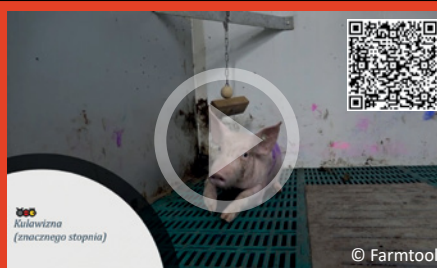
Niedowład tylnych kończyn

Kulawizna

Kulawizna (znacznego stopnia)

 konieczne, jeśli Leczenie nie powoduje natychmiastowej poprawy

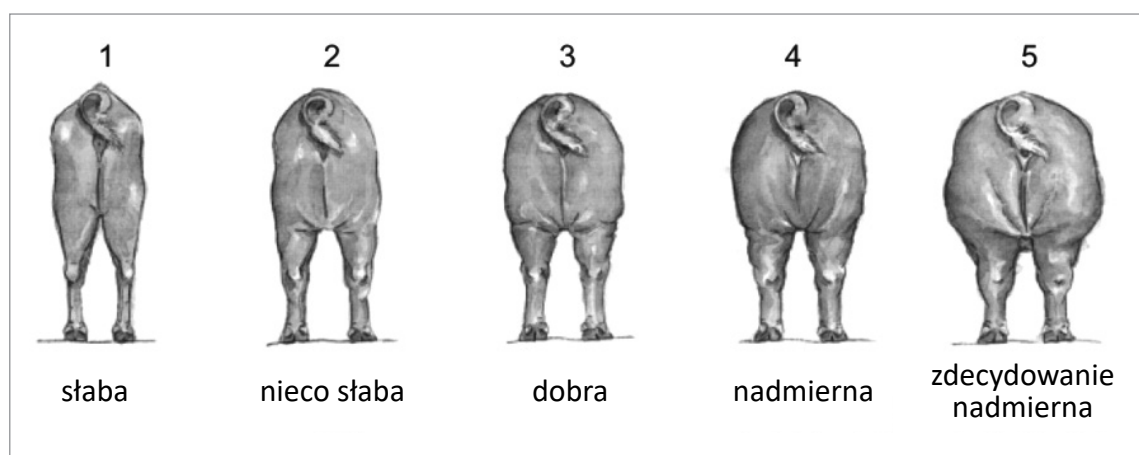
3 Ocena zwierząt

3.6 Stan odżywienia

Dobry stan odżywienia jest ważny dla zdrowia. Najlepiej ocenia się go na podstawie wyrostków kolczystych kręgosłupa piersiowego. Widoczne wyrostki kolczyste wskazują na karmienie niewystarczające ilościowo lub jakościowo. Albo ilość paszy na osobnika i dzień jest niewłaściwa, albo jest za mało miejsc do karmienia, albo za mało energii i/lub białka surowego. Schudnięcie może również wskazywać na (przewlekłą) chorobę lub ograniczony dostęp do paszy, np. z powodu kulawizny.

Ważna jest ocena, czy w grupie zwierząt występuje różny lub jednolity stan rozwoju, czy też świnie rozwijają się w różnym tempie.

W zależności od grupy użytkowej należy inaczej oceniać stan odżywienia. Lochy hodowlane nie mogą być zbyt chude, ale także nie mogą obrastać tłuszczem. Tutaj przydatna okazała się ocena kondycji za pomocą Body Condition Score (ilustracja 23).

Ilustracja 23: Body Condition Score (BCS) służy do oceny kondycji, a tym samym rezerwy tłuszczowej lochy. Ocenie podlegają obszary miednicy, lędźwi, grzbietu i żeber, a klasyfikacja dokonywana jest w pięciu klasach (wg Kleine Klausning i in., 1998)

3.6.1 Stan odiegający od normy

Objawy	Zdjęcie	Działania
Zła kondycja	 <p>© S. Schütze</p> <p>© J. Harlizius</p>	 <p>Dostosowanie żywienia</p>
Grupa z różnym rozwojem osobników	 <p>© Farmtool</p>	 <p>Przeniesienie do grupy ze zwierzętami tej samej wielkości i w tym samym wieku</p>
Wychudzenie (zwierzę wychudzone)	 <p>© C. Holling</p>	
Wycieńczenie (mogą mu towarzyszyć znaczne zaburzenia krążenia, metabolizmu i zaburzenia hormonalne; wyleczenie zwykle nie jest możliwe)	 <p>© SGD of LUFA North-West</p>	 <p>Działaj, gdy pojawią się pierwsze oznaki wychudzenia!</p>

3 Ocena zwierząt

3.7 Straty

Poziom strat wśród zwierząt jest ważnym wskaźnikiem dobrostanu zwierząt. Jeśli chodzi o choroby w stadzie, sygnały od zwierząt nie zawsze są jednoznaczne. Rejestrowanie strat zwierząt jest wymagane zgodnie z Rozporządzeniem o ochronie zwierząt i hodowli zwierząt produkcyjnych (TierSchNutztV) oraz Rozporządzeniem o higienie w hodowli świń (SchHaltHygV). Dzięki temu zachowujemy jasny obraz sytuacji. Jeśli straty w zwierzętach występują często, należy wyjaśnić ich przyczynę.

Na straty w zwierzętach składają się zwierzęta padłe i poddane eutanazji. W przypadku prosiąt ssących liczone są również prosięta martwo urodzone.

Do klasyfikacji wskaźników gospodarstwa stosować można np. ramy orientacyjne z wartościami docelowymi

i alarmowymi podane w Praktycznym przewodniku KTBL „Wskaźniki dobrostanu zwierząt: Wytyczne praktyczne – Trzoda chlewna” (Schrader i in., 2020).

Ramy orientacyjne dla loch i prosiąt ssących

➔ https://www.ktbl.de/fileadmin/user_upload/Allgemeines/Download/Tierwohl/KTBL-FLI-Tierschutzindikatoren_Ziel-undAlarmwerte_Sauen_Saugferkel.pdf

Ramy orientacyjne dla prosiąt odsadzonych i tuczników

➔ https://www.ktbl.de/fileadmin/user_upload/Allgemeines/Download/Tierwohl/KTBL-FLI-Tierschutzindikatoren_Ziel-undAlarmwerte_Aufzuchtferkel_Mastschweine.pdf

3.7.1 Prosięta ssące

Tabela 3: Orientacyjne wartości docelowe i alarmowe dla prosiąt ssących do klasyfikacji wyników samokontroli gospodarstwa zgodnie z wytycznymi praktycznymi KTBL „Wskaźniki dobrostanu zwierząt: Wytyczne praktyczne – Trzoda chlewna” (Schrader i in., 2020)

Rodzaj wskaźnika	Jednostka	Zakres docelowy	Zakres alarmowy
Stać rejestracja			
wszystkie prosięta ssące			
Straty w zwierzętach			
Odsetek martwo urodzonych prosiąt w całkowitej liczbie prosiąt w miocie	Udział zwierząt w %	≤ 5,0	≥ 10,0
Odsetek prosiąt, które padły w fazie ssania i zostały poddane eutanazji w stosunku do całkowitej liczby żywo urodzonych prosiąt w miocie	Udział zwierząt w %	≤ 12,0	≥ 17,0

Słabe prosięta

Objaw	Zdjęcie	Działanie
Stabe prosię ssące		 w przypadku utrzymującego się wychłodzenia, braku odruchu ssania i braku napięcia mięśniowego
		 w przypadku utrzymującego się wychłodzenia, braku odruchu ssania i braku napięcia mięśniowego

3.7.2 Prosięta odsadzone i tuczniki

Tabela 4: Orientacyjne wartości docelowe i alarmowe dla prosiąt odsadzonych i tuczników do klasyfikacji wyników samokontroli gospodarstwa zgodnie z wytycznymi praktycznymi KTBL „Wskaźniki dobrostanu zwierząt: Wytyczne praktyczne – Trzoda chlewna“ (Schrader i inni, 2020)

Rodzaj wskaźnika	Jednostka	Zakres docelowy	Zakres alarmowy
Stać rejestracja			
wszystkie osobniki			
Straty w zwierzętach (prosięta odsadzone)			
Odsetek zwierząt padłych i poddanych eutanazji w całkowitej liczbie zwierząt (stan początkowy + wszystkie zwiększenia – wszystkie zmniejszenia)	Udział zwierząt w %	≤ 2,0	≥ 4,0
Straty w zwierzętach (tuczniki)			
Odsetek zwierząt padłych i poddanych eutanazji w całkowitej liczbie zwierząt (stan początkowy + wszystkie zwiększenia – wszystkie zmniejszenia)	Udział zwierząt w %	≤ 1,5	≥ 3,0

3.7.3 Lochy

Tabela 5: Ramy orientacyjne z wartościami docelowymi i alarmowymi dla loch do klasyfikacji wyników samokontroli gospodarstwa zgodnie z wytycznymi praktycznymi KTBL „Wskaźniki dobrostanu zwierząt: Wytyczne praktyczne – Trzoda chlewna“ (Schrader i inni, 2020)

Rodzaj wskaźnika	Jednostka	Zakres docelowy	Zakres alarmowy
Stać rejestracja			
wszystkie lochy			
<i>Odsetek wyprosień</i>			
Odsetek loch, które oprosiły się pod koniec ciąży w ogólnej liczbie pokrytych loch	Udział zwierząt w %	≥ 85,0	≤ 75,0
<i>Numer miotu przy poronieniu</i>			
Średni numer miotu wszystkich roniących loch	bez jednostki	> 3,5	≤ 3,5
<i>Straty w zwierzętach</i>			
Odsetek loch padłych i poddanych eutanazji w całkowitej liczbie loch (stan początkowy + wszystkie zwiększenia – wszystkie zmniejszenia (sprzedaż, ubój))	Udział zwierząt w %	≤ 2,0	≥ 5,0

3 Ocena zwierząt

3.8 Obsługa

Jak prawidłowo „położyć rękę na świni”?

Właściwe postępowanie ze świnią zmniejsza stres – zarówno u zwierzęcia, jak i u opiekuna (tab. 6)!

Świnie reagują lękiem na hałas i szybkie ruchy. Dlatego należy podchodzić do świni jak najbardziej bokiem i spokojnie.

Kiedy należy przyjrzeć się świni z bliska i dotknąć jej?

- niektóre zmiany trzeba ocenić z bliska na zwierzęciu, np. sprawdzić, czy nie doszło do uszkodzenia przepukliny pępkowej
- Przy leczeniu pojedynczych zwierząt

Wiedza specjalistyczna

nie mogą patrzeć do tyłu! Czyli bezpośrednio za świnią jest martwy kąt. Dlatego najlepiej podchodzić z boku w obrębie pola widzenia. Świnie są jednak raczej krótkowzroczne, mają problemy z rozpoznawaniem konturów, a ich świat jest głównie niebieski i zielony. Świnie, jako zwierzęta zmroku, nie lubią też wbiegać w jasne światło, co może prowadzić do odmowy, np. podczas przepędzania przez jasne drzwi. Ponieważ ich wzrok jest raczej skierowany w dół, pomaga spotkanie na wysokości oczu (= nie pochylać się nad świnią).

Tabela 6: Złapanie i leczenie świni

Złapanie świni	
	
<ul style="list-style-type: none">• podejdź powoli• chwytaj małe prosięta ssące jedną ręką w okolicy lędźwiowej, podnieś je do góry i drugą ręką podeprzyj bezpośrednio pod brzuchem• prosięta ssące i odsadzone chwytaj obiema rękami pod brzuchem i od razu podnieś• prosięta odsadzone trzymaj za tylną nogę, podnieś je do góry i od razu podeprzyj drugą ręką pod brzuchem• za pomocą płyt przepędowych oddzielaj i unieruchamiaj zwierzęta	<ul style="list-style-type: none">• biegać za zwierzętami• podnosić: :<ul style="list-style-type: none">• za jedno lub oba uszy! Uwaga: może powodować krwiak ucha!• za ogon• za przednią nogę
→ Szybkie i precyzyjne leczenie pojedynczych zwierząt	
<ul style="list-style-type: none">• Strzykawki powinny mieć nowe, czyste, ostre igły• Prawidłowe miejsce wstrzyknięcia	<ul style="list-style-type: none">• brudne, tępe igły
<ul style="list-style-type: none">• w grupie: odwróć uwagę wszystkich świń, jeśli to możliwe, np. rzuć coś na podłogę, aby odwrócić ich uwagę, a następnie szybko podaj zastrzyk• w pojedynczym kojcu: odwróć uwagę jedzeniem, w razie potrzeby zbliż się powoli z płytą przepędową i ogranicz przestrzeń	<ul style="list-style-type: none">• w grupie: przepędzać wszystkie świnię

3.9 Wyjaśnić przyczyny

W przypadku wystąpienia problemu należy zbadać jego przyczynę. Szczególnie występowanie zaburzeń behawioralnych, takich jak gryzienie ogona, ucha czy boków, jest tylko jednym z objawów najczęściej wieloczynnikowego problemu.

We przypadku wszelkich niejasności zaleca się konsultację z **lekarzem weterynarii** i/lub **doradcą**. W zależności od problemu istnieją różne obszary, którym należy się bliżej przyjrzeć. Są to np.

- Żywnienie (skład i higiena paszy, podawanie paszy, jakość wody pitnej)
- Klimat w chlewni (przepływ powietrza, prędkość przepływu, temperatury, szkodliwe gazy)
- Dostępność zasobów (pasza, woda, przestrzeń, materiał manipulacyjny, miejsce do odpoczynku)
- Zdrowie zwierząt
- Koncepcje szczepień

Na stronie www.ringelschwanz.info dostępnych jest wiele informacji na temat rezygnacji z obcinania ogonów, gryzienia ogonów i jego czynników ryzyka, a także jak ich unikać.

4 Kojce dla chorych osobników

Każda świnka może doznać urazu lub zachorować pomimo dobrej hodowli i opieki. Jednak nie każda choroba jest taka sama. Możliwe przyczyny chorób zostały wymienione w poprzednich rozdziałach.

Chore i ranne zwierzęta wymagają szczególnej uwagi opiekuna zwierzęcia. Obejmuje to zarówno odpowiednie leczenie, jak i zwiększony poziom opieki.

Ale jak powinno się postępować?

Po rozpoznaniu zmian u świnki należy podjąć działania.

➔ patrz rozdział 1 – drzewko decyzyjne

Aby wyzdrowieć, organizm potrzebuje odpoczynku, by mógł skupić się na leczeniu. Tutaj zawsze trzeba na nowo rozważyć, czy jest szansa na wyleczenie, czy nie.

4.1 Czym jest kojec dla chorych osobników?

Istnieje kilka jego określeń, które są stosowane w praktyce. Czym jest kojec dla chorych lub rekonwalescentów? Czy są jakieś różnice?

W zasadzie każdy kojec może stać się kojcem dla chorych, jeśli ma odpowiednie wyposażenie. Zawsze muszą być spełnione ogólne wymagania prawne (TierSchNutztV).

Kojec dla rekonwalescentów to inne określenie dla kojca dla chorych osobników. Słowo to wyjaśnia jedynie przeznaczenie tego miejsca: kojec służy chorym zwierzętom do powrotu do zdrowia.

Zwierzęta mają tu pozostać tymczasowo na czas choroby. Oznacza to, że nie jest to hospicjum. Jeśli leczenie jest nieskuteczne lub zwierzę cierpi permanentny ból, musi zostać od tego uwolnione i uśmiercone z konieczności.

➔ patrz rozdział 6 – natychmiastowe uśmiercenie

W niniejszym opracowaniu stosujemy dalej pojęcie „kojec dla chorych osobników”.

Kojec dla chorych może znajdować się w tym samym oddziale lub w osobnym. **Cały oddział dla chorych** ma tę zaletę, że mikroorganizmy chorobotwórcze nie mogą się dalej rozprzestrzeniać wśród jeszcze zdrowych zwierząt. Następnie należy go podzielić na wiele małych kojców dla chorych, a nie urządzić jeden duży kojec, w którym wszystkie chore zwierzęta z różnych grup wiekowych lub z różnymi diagnozami są wymieszane razem.

Ważne jest, aby w gospodarstwie była dostępna odpowiednia **ilość miejsc**.

Zasada podstawowa:

- Odchów prosiąt i tucz: 2 – 3 % wszystkich trzymanyh zwierząt
- Lochy: 5 % wszystkich loch trzymanyh w grupie

§ Pomieszczenia dla świń muszą być zaprojektowane w taki sposób, aby umożliwić indywidualnie trzymanyh świniom kontakt wzrokowy z innymi świniami (TierSchNutztV § 22 ust. 2 zdanie 1).

4.2 Wyposażenie kojca dla chorych osobników

W zależności od wykrytej choroby lub urazu, świnka musi znaleźć mniej lub więcej dodatkowych **elementów komfortowych** w kojcu dla chorych.

4.2.1 Źródło ciepła

Chore zwierzęta mają zwiększoną potrzebę ciepła czy też szybciej marzną. Dlatego oddział dla chorych powinien być ogrzewany o dwa do trzech stopni Celsjusza wyżej niż przedziały dla zdrowych zwierząt w tym samym wieku. W kojcu dla chorych można uzyskać wyższą temperaturę dla pacjenta poprzez przykrycie zamkniętej części do leżenia lub zastosowanie lampy grzewczej, bez konieczności utrzymywania ciepła w całym oddziale. Aby sprawdzić prawidłową temperaturę, można ocenić zachowanie leżącego osobnika.

➔ patrz rozdział 3.2.1 – Normalne zachowania trzody chlewnej

Uwaga: Optymalne jest zaferowanie dwóch stref klimatycznych i/lub różnych okładzin podłogowych, aby zwierzęta miały alternatywę lub wybór. Szczególnie latem stosowany chętnie materac ze słomy prowadzi do stresu cieplnego. Konieczna jest dodatkowa powierzchnia do chłodzenia (bez ściółki).

§ Miejsce do leżenia dla świń musi być zaprojektowane w taki sposób, aby unikać wszelkiego niekorzystnego wpływu na zdrowie świń z powodu **nadmiernego lub niewystarczającego** odprowadzania ciepła (TierSch- NutztV § 2 ust. 3 zdanie 7).

Wiedza specjalistyczna

Dlaczego świnie z podwyższoną temperaturą należy utrzymywać w ciepło?

Gorączka występuje, gdy mózg ustawia temperaturę ciała na wyższą niż normalnie. Może być to spowodowane przez wirusy lub bakterie, ale także przez substancje produkowane przez organizm. Powstają one w celu zwalczania patogenów. Logiczne byłoby teraz, aby świnia zareagowała na to ocieplenie ciała np. ziając, by się ochłodzić. Mózg czasem wysyła niewłaściwe sygnały. Chora świnia nagle myśli, że podwyższona temperatura ciała to za mało, by czuć się komfortowo. I marznie. Aby to zmienić, organizm zaczyna rozgrzewać się lekkimi ruchami mięśni (= dreszcze) i zmniejszać utratę temperatury za pomocą skurczu naczyń krwionośnych skóry i kończyn. Problem w tym, że to jeszcze bardziej podnosi temperaturę ciała, więc gorączka rośnie.

Jeśli świnia trzymana jest w nieco wyższej temperaturze niż zwykle, organizm nie musi aktywnie walczyć z odczuwalnym zimnem, ale może wykorzystać więcej energii na obronę immunologiczną.

4.2.2 Miękkie i suche podłoże lub ściółka

Gdy świnie stoją mniej niż zwykle, przyczyną nie zawsze musi być kulawizna. Świnie są również mniej aktywne i więcej leżą, gdy są zainfekowane lub zranione. Może to prowadzić do zaostrzenia kulawizny lub dalszych urazów, takich jak np. odleżyny. Dlatego potrzebują miękkiego i suchego podłoża lub ściółki (ilustracje 24 i 25).

Pozytywny wpływ na chore zwierzę:

- świnia ma ciepło
 - ➔ patrz rozdział 4.2.1 – źródło ciepła
- zmniejsza się ryzyko urazów, np. przepukliny pępkowej, spowodowanych szorstkimi szczelinami betonu
- zwierzęta z kulawizną mają stabilniejsze podłoże
- wilgoć jest wchłaniana przez materiał

Jakie rodzaje ściółki są odpowiednie?

- Słoma
- Trociny lub mączka drzewna
- Wióry
- Zrębki

Na co należy zwracać uwagę przy stosowaniu ściółki?

- stosować wyłącznie ściółkę dobrej jakości, aby uniknąć problemów higienicznych spowodowanych np. przez kurz, zakażenie grzybami lub patogenami
- kompatybilność z technologią usuwania gnojowicy
- regularna wymiana, w zależności od stopnia zabrudzenia
- jako alternatywa powinna być dostępna druga strefa klimatyczna, aby w razie potrzeby można było odprowadzić ciepło

§ W przypadku trzymania zwierząt chorych i rannych należy zapewnić im suchą i miękką ściółkę lub podłoże (TierSchNutzTV § 4 ust. 1 zdanie 3).

Wskazówka:

- Maty mogą się czasem szybko brudzić, gdy świnie oddają na nie mocz i kał. Wtedy maty stają się śliskie, a także niehigieniczne. Można temu zapobiec stosując lekko perforowane maty.
- Maty muszą być dobrze przymocowane, aby się nie przesunęły lub nie zostały pogryzione.

Ilustracja 24: Kojec dla chorych z miękką podkładką. Dzięki progowi można tu zastosować znaczne ilości ściółki. Dodatkowo jest też chłodniejsza strefa betonowa ze szczelinami, zapewniająca chłodzenie. (© L. Bütfering)

Ilustracja 25: Mata połączona ze ściółką jest dobrą alternatywą dla samej maty gumowej, ponieważ między innymi wchłania ona wilgoć (© L. Bütfering)

4 Kojce dla chorych osobników

4.2.3 Łatwo dostępne poidła i koryta

Jest też kilka rzeczy, o których należy pamiętać, jeśli chodzi o poidła i koryta w kojcu dla chorych zwierząt:

- chore zwierzęta często potrzebują więcej wody → poidło musi być łatwo dostępne = odpowiednia wysokość
- dobrze zamocowane, aby nie mogły się przewrócić i rozsypać/ wylać
- poidło miseczkowe umożliwia łatwiejsze pobieranie wody niż poidło smoczkowe → zwracaj uwagę na higienę!
- uwzględnienie natężenia przepływu dla poidel smoczkowych
- kontrola poboru wody, w razie potrzeby drenowanie kilka razy dziennie (np. w przypadku gorączki, paciorkowcowego zapalenia opon mózgowych)
- Technika karmienia:
 - może być konieczne ręczne karmienie
 - wykładać tylko tyle paszy, aby zaspokoić wszystkie zwierzęta, ale aby w korycie nie pozostało zbyt dużo jedzenia → zginilizna, muchy, zapach w chlewni, brak walorów smakowych
 - Karmienie z podłogi dla zalegających osobników

4.2.4 Ogólne środki zarządzania

- dobre oświetlenie dla dobrej obserwacji zwierząt,
- kilka razy dziennie kontrola,
- unikanie wnoszenia patogenów:
 - podczas badania i leczenia należy nosić jednorazowe rękawiczki
 - używanie igieł jednorazowych
 - zmiana obuwia lub dokładne mycie i dezynfekcja po wejściu do kojca dla chorych
 - działania w specjalnym kojcu dla chorych:
 - opieka nad zwierzętami po zakończeniu normalnego obchodu w chlewni
 - Regularnie zmieniaj dodatkowe kombinezony i kalosze!
- Utrzymywanie kojca w czystości, w razie potrzeby czyszczenie kilka razy dziennie → Utrzymywanie otwartych ran w czystości prowadzi do szybszego gojenia

Wskazówka:

Zainstaluj lodówkę na leki oraz umywalkę do mycia rąk i strzykawek w pobliżu kojca dla chorych, oszczędzając sobie w ten sposób niepotrzebnego biegania! Do bezpiecznego usuwania kaniul jednorazowych należy używać szczelnie zamykanego pojemnika z tworzywa sztucznego, np. starego kanistra. Spakowane „pudełko zabiegowe” jest dobrym rozwiązaniem do sprawnego przeprowadzania zabiegów!

Przydatne przybory:

- Termometr
- Rękawice
- Igiły jednorazowe
- Potrzebne leki
- Strzykawki (ewent. także strzykawki jednorazowe)
- Spray na rany
- Kolorowy spray lub pisak
- Pojemnik PET z pokrywką na zużyte igły
- Ręcznik papierowy do czyszczenia na sucho zabrudzonych miejsc iniekcji

Ilustracje 26 oraz 27: Przykłady sposobu transportu przyborów do badania i leczenia zwierząt (© L. Schönberg)

Ilustracja 28: Przykłady sposobu transportu przyborów do badania i leczenia zwierząt (© L. Schönberg)

4.2.5 Przykłady aranżacji kojców dla chorych osobników

Poniżej pokazano kilka przykładów aranżacji kojców dla chorych z praktyki (film 6, ilustracje 29 – 49). Wyposażone są one w różne elementy zapewniające komfort.

➔ patrz rozdział 4.2

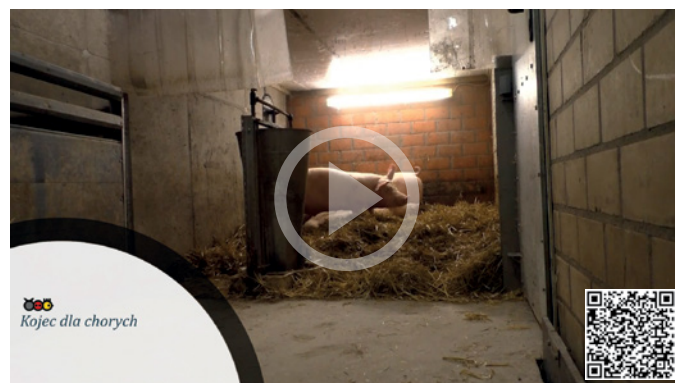
Ilustracja 29: Kojec dla chorych w odchowcie prosiąt ze ściółkowaną matą gumową i otwartym poidłem (© L. Bütfering)

Ilustracja 30: Kojec dla chorych z głęboką ściółką, otwartym poidłem i oknem kontaktowym (na dole po lewej na zdjęciu) do sąsiedniego kojca. Ściółkowane kojce są dobre dla kulawych zwierząt, ale należy zadbać o zapewnienie świniom możliwości chłodzenia. (© LSZ Boxberg)

Ilustracja 31: Kojec dla chorych z perforowaną matą gumową w strefie aktywności i zamocowanym, ściółkowanym miejscem do leżenia (po lewej) (© G. Mörixmann)

Film 6: Kojec dla chorych z głęboką ściółką (© Farmtool)

Ilustracja 32: Kojec dla chorych ze ściółkowaną matą gumową i oknem kontaktowym do sąsiedniego kojca (© LSZ Boxberg)

4 Kojce dla chorych osobników

Ilustracje 33 oraz 34: Kojec dla chorych w obrębie standardowego kojca (obsadzone i nieobsadzone). Jeśli w kojcu znajduje się kojec dla chorych, powinien być zapewniony dobry dostęp do obserwacji i leczenia zwierząt. (© J. Meyer)

Ilustracja 35: Widok z góry na kojec z ilustracji 33 i 34 (© J. Meyer)

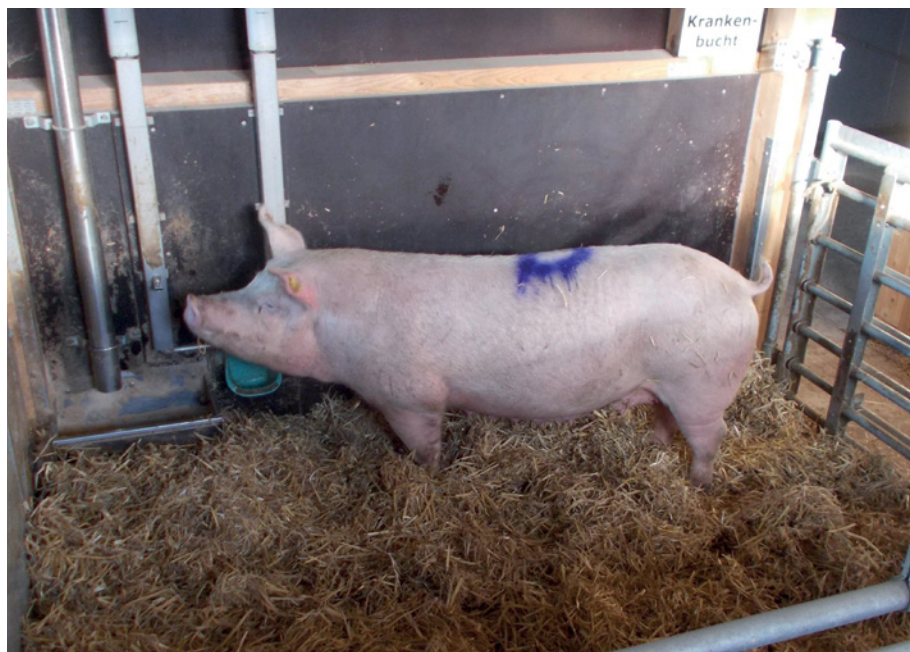
Ilustracja 37: Kojec dla chorych w odchowie prosiąt z matą gumową i minimalną ilością ściółki oraz otwarte poidło ułatwiające pobierania wody (© J. Harlizius)

Ilustracja 36: Kojec dla chorych z gumowanymi szczelinami (© MuD Tierschutz, BLE)

Ilustracja 38: Chlewnia dla chorych z płasko zamocowaną podłogą i słomianą ściółką. W przypadku koryt na paszę w ściankach działowych kojców należy zwracać uwagę na higienę, jeżeli świnie nie jedzą z nich z obu stron. (© F. Hold)

Ilustracja 39: Kojec dla chorych ze ściółką ze słomy. Odpowiednie dla kulawych zwierząt w zimnej porze roku. W lecie potrzebny jest obszar nieściółkowany, aby zwierzęta mogły się schłodzić na betoniu. (© LSZ Boxberg)

Ilustracja 40: Kojec dla chorych z dostępem do świeżego powietrza (wycinek zdjęcia). Dodatkowo powinien być dostępny obszar nieściółkowany, aby zwierzęta mogły się tam schłodzić (szczególnie latem). (© MuD Tierschutz, BLE)

4 Kojce dla chorych osobników

Ilustracja 41: Kojec dla chorych z mikroklimatem i matą gumową pod osłoną. W razie potrzeby można włączyć lampę grzewczą (np. dla małych zwierząt). (© MuD Tierschutz, BLE)

Ilustracja 42: Kojec dla chorych ze stałą matą gumową i ściółką (© MuD Tierschutz, BLE)

Ilustracje 43 oraz 44: Wycinek zdjęcia kojca dla chorych z matą gumową o strukturze plastra miodu i ściółką z mączki drzewnej. Przed stałą powierzchnią, pod perforowanymi elementami podłogi znajduje się kanał, dzięki któremu mogą spływać płyny. Nachylenie 2,5 – 3,5 % w kierunku kanału. (© E. Gerstenkorn)

Ilustracja 45: Kojec dla chorych z połączeniem obszarów ściółkowanych i nieściółkowanych, tak aby zwierzęta miały wybór. (© MuD Tierschutz, BLE)

Ilustracja 46: Kojec dla chorych z możliwością krótkotrwałego unieruchomienia w celu wykonania zabiegów lub pobrania próbek. (© LLH)

Ilustracja 47: Kojec dla chorych ze ściółkowaną matą gumową. Część kojca flat-deck została wydzielona dla chorych. Uwaga: Upewnij się, że jest odpowiednia ilość miejsca dla wszystkich prosiąt. (© Sieć Fokus Tierwohl, Izba Rolnicza Nadrenia Północna-Westfalia)

Ilustracja 48: Kojec dla chorych w odchowcie prosiąt z umocowaną płaską, ściółkowaną powierzchnią i krytym legowiskiem (© R. Remmert)

Ilustracja 49: Ten sam kojec co na ilustracji 48. Oprócz poidła smoczkowego oferowana jest otwarta miska poidła, która ułatwia pobieranie wody. Transporter taśmowy do separacji odchodów i moczu. (© R. Remmert)

4 Kojce dla chorych osobników

4.3 Leczenie

W zależności od rodzaju i nasilenia choroby lub urazu, świnia musi być leczona. W tym opracowaniu oznaczono to symbolem strzykawki. Wszelkie zabiegi lecznicze mogą być przeprowadzane wyłącznie na polecenie lekarza weterynarii. W przypadku braku poprawy lub wręcz pogorszenia stanu zdrowia zwierzęcia, konieczny jest ponowny kontakt z lekarzem weterynarii.

Podstawową zasadą każdego leczenia jest to, aby było ono prowadzone odpowiednio długo, czyli co najmniej do ustąpienia objawów, a najlepiej jeden dzień dłużej. Ważne jest również, aby leczenie było prowadzone konsekwentnie, zgodnie z planem leczenia weterynaryjnego.

Przykłady: Jeśli leczenie jest przepisane na trzy kolejne dni, to lek powinien rzeczywiście być stosowany codziennie, nawet jeśli np. wyraźna poprawa stanu zdrowia jest zauważalna już drugiego dnia. Inne leki muszą być np. podawane trzy razy co dwa dni. Tutaj ważne jest, aby nie zapomnieć o żadnym zabiegu, nawet jeśli ktoś inny jest odpowiedzialny za opiekę nad zwierzęciem w weekend.

4.4 Dokumentacja stanu zwierzęcia w kojcu dla chorych osobników

Dokładny zapis przebiegu choroby pomaga opiekunowi zwierzęcia w podejmowaniu decyzji o dalszym postępowaniu (Tab. 7). Należy odpowiedzieć przy tym na następujące pytania:

- O jaką chorobę bądź obrażenia chodzi?
- Kiedy zostały stwierdzone?
- Czy zwierzę jest jednoznacznie oznaczone?
- Czy miało gorączkę?
- Kiedy zostało umieszczone w kojcu dla chorych?
- Jak, kiedy i przez kogo było leczone?
- Czy zaobserwowano skuteczność leczenia? Jeśli tak, to kiedy?
- Kiedy świnia została przeniesiona z powrotem do pierwotnej chlewni, sprzedana lub uśmiercona z konieczności?

Aby ocenić, czy leczenie doprowadziło do poprawy stanu zdrowia lub wyleczenia, należy obserwować zwierzę co najmniej raz dziennie. Korzystna jest jednak częstsza obserwacja świni, gdyż wtedy można wcześniej wykryć pogorszenie stanu zdrowia i szybko podjąć dalsze działania. Jako ogólną wskazówkę należy przyjąć, że najpóźniej po trzech tygodniach pobytu w kojcu dla chorych należy podjąć ostateczną decyzję, czy dalsze leczenie może prowadzić do powrotu do zdrowia.

Kojec dla chorych to nie hospicjum!

Jeśli nie jesteś pewien, poproś o radę swojego lekarza weterynarii. W celu uzyskania szybszej oceny rokowania zwierzęcia, świnie z kojca dla chorych powinny być zawsze oceniane przez lekarza weterynarii gospodarstwa w ramach opieki nad stadem.

Tabela 7: Przykładowy wykaz do dokumentacji w kojcu dla chorych osobników
(formularz do wypełnienia znajdziesz jako wkładkę na końcu opracowania)

Data	Oznaczenie/ Ewent. kojec	Powód leczenia/ Uwagi	Temp. ciała	Leczenie		Czas karencji minął	Data Wypisu	Miejsce pobytu	Podpis/ Pracownik
11.06.	czerwona	Zapalenie opon mózgowych/ pozycja boczna	39,7 °C	Amoksycylina 1 x 4 ml	Meloksykam 1 x 2 ml	22. 06.			
12.06.	czerwona			Amoksycylina 1 x 4 ml	---	23. 06.			
13.06.	czerwona	Znów chodzi		Amoksycylina 1 x 4 ml	---	24. 06.			
20.06.	czerwona	Ponownie leży		Amoksycylina 1 x 4 ml	Deksametazon 1 x 1 ml	02. 07.			
21.06.	czerwona	---		---	---	---	21. 06.	Uśmiercenie z konieczności	

§ Uwaga: Prawem wymagana jest ponadto dokumentacja stosowanych leków

Rozporządzenie UE 2019/6 i ustawa o wprowadzaniu do obrotu weterynaryjnych produktów leczniczych oraz o wykonywaniu prawa unijnego dotyczącego weterynaryjnych produktów leczniczych (ustawa o weterynaryjnych produktach leczniczych – TAMG)
§ 44 Prawo do dystrybuowania leków weterynaryjnych
§ 50 Stosowanie leków weterynaryjnych
§ 55 Powiadomienia o stosowaniu leków

Rozporządzenie w sprawie firmowych aptek weterynaryjnych (TÄHAV § 13 rejestry = dokumenty AuA)

(2) Dla każdego zastosowania i wydania produktów leczniczych u zwierząt wykorzystywanych do produkcji środków spożywczych lekarz weterynarii prowadzi rejestr zawierający co najmniej następujące informacje:

- Data zastosowania/wydania
- Data badania w przypadku antybiotyków
- Kolejny numer dokumentu

- Nazwisko i adres prowadzącego leczenie lekarza weterynarii i właściciela zwierzęcia
- Liczba, gatunek, tożsamość i szacowana masa zwierząt
- Nazwa i ilość leku
- Czas karencji
- Przy wydaniu dla zwierząt dostarczających środki spożywcze: Diagnoza, partia, dawka na zwierzę i dzień, gatunek, czas trwania i data stosowania

Rozporządzenie w sprawie stosowania i dokumentowania produktów leczniczych stosowanych w weterynarii (THAMNV § 2 = księga inwentarza)

- Liczba, gatunek i tożsamość leczonych zwierząt, lokalizacja – jeśli jest konieczna do identyfikacji
- Nazwa stosowanego produktu leczniczego
- Numer weterynaryjnego dokumentu zastosowania i wydawania
- Ilość podanego produktu leczniczego
- Data zastosowania
- Czas karencji
- Nazwisko osoby stosującej produkt leczniczy

5 Zdolność do transportu i uboju

5.1 Zdolność do transportu

Co do zasady, zwierzę **nadaje się do transportu**, jeśli:

- jego stan ogólny jest niezaburzony, a żadne zachowania ani wyniki badań klinicznych nie wskazują na ból, cierpienie lub uszkodzenie, np.
 - wygięty w łuk grzbiet
 - apatia
 - kulawizna
 - świeże lub niezagojone urazy lub rany
 - utrata zdolności percepcyjnych - zwłaszcza wzroku i słuchu
 - utrata zmysłu równowagi

Co do zasady, **zwierzę nie nadaje się do transportu**, jeśli:

- zwierzę ma przepuklinę pępkową, pachwinową lub jądrową i zajmuje ona ponad 50 % przestrzeni między jego brzuchem a podłożem
- istniejące przepukliny pępkowe, pachwinowe lub jądrowe są uszkodzone bardziej niż lekko i powierzchownie
- większe urazy lub rany (dłuższe niż 4 cm i głębsze niż grubość skóry) nie zagoiły się całkowicie
- zwierzę wykazuje objawy ogólnej lub miejscowej infekcji, która zakłóca stan ogólny w stopniu większym niż nieznaczny (np. ropnie, apatia, gorączka)
- masywne wypadanie narządów (wypadnięcie macicy/pochwy, wypadnięcie odbytu)
- nie jest w stanie poruszać się samodzielnie i bez bólu
- zwierzęta prośne są w zaawansowanym stadium ciąży (90 % lub więcej) lub zwierzęta urodziły mniej niż siedem dni temu
- wykazuje objawy osłabienia krążenia

5.2 Zdolność ubojowa

Zdrowe zwierzęta **nadają się do uboju**.

Zwierzęta **nie nadają się do uboju**, jeśli w oczywisty sposób nie są zdrowe lub jeśli objawy na to wskazują.

Należą do nich:

- niedorozwój/wychudzenie
 - niewielkie pokrycie tłuszczem lub jego brak nad kośćmi biodrowymi
 - widoczne wyrostki kolczyste kręgosłupa i żebra
 - wyraźnie wydłużona sierść i/lub bladeść
 - stan patologiczny
- zakażenia ogólne z gorączką
- trwale zaburzony stan ogólny
- zapalenie wielostawowe (więcej niż jeden obwodowo powiększony staw)
- liczne ropnie (więcej niż dwa ropnie na ciele zwierzęcia)
- obecność lub podejrzenie podlegających obowiązkowi zgłoszenia chorób zwierząt lub chorób odzwierzęcych (chorób przenoszonych ze zwierząt na ludzi)
 - np. bruceloza, różyczka świń, wąglik, gruźlica, pastereleza itp.
- zwierzęta o znacznie niższej wadze niż zwierzęta w tej samej grupie wiekowej
- zwierzęta o masie ciała wyraźnie poniżej średniej dla stada

Patrz wytyczne

Wytyczne dotyczące oceny możliwości transportu i uboju świń rzeźnych

 <https://www.landwirtschaftskammer.de/landwirtschaft/tiergesundheit/pdf/leitfaden-schweinetransport.pdf>

= uśmiercanie z konieczności, ponieważ w przeciwnym razie zwierzęciu zostanie zadany znaczny lub długotrwały ból lub cierpienie lub wyrządzona zostanie mu istotna szkoda. Nie dotyczy to tylko ostrych stanów nagłych (np. urazów po wypadku). Jeśli leczenie nie ma sensu lub nie przyniosło oczekiwanych rezultatów, właściciel zwierzęcia ma obowiązek uwolnić nieuleczalnie chore zwierzę od jego cierpienia!

Przed uśmierceniem zwierzęcia jest ono zawsze ogłuszane, aby pozbawić je przytomności. Prosięta o masie ciała do 5 kg mogą być bezpiecznie i delikatnie poddane eutanazji poprzez tępy cios w głowę, po którym następuje wykrwawienie. Możliwe jest również ogłuszanie za pomocą bolców, po którym następuje procedura uśmiercania (tabela 8), ale wymaga to odpowiedniego wyposażenia dla danej klasy wagowej i dobrego unieruchomienia zwierzęcia. Aby zmniejszyć stres związany z ogłuszaniem i uśmiercaniem za pomocą CO₂, należy zawsze wcześniej podać środek uspokajający (Azaperon/Stresnil®). Do uśmiercania starszych zwierząt można zastosować pistolet bolcowy lub kleszcze elektryczne. W pierwszym przypadku zwierzę musi być również uśmiercone poprzez wykrwawienie. Elektryczne kleszcze są znacznie droższe w zakupie, ale można zrezygnować z wykrwawienia.

Wskazówka:

Schemat specyficzny dla danego gospodarstwa może pomóc w ustaleniu i zabezpieczeniu odpowiedzialności, procedur i metod „postępowania z chorymi i rannymi zwierzętami”. (formularz do wypełnienia znajdziesz jako wkładkę na końcu opracowania).

Tabela 8: Przegląd procedur ogłuszania i uśmiercania dla różnych grup wiekowych

Grupa wiekowa	Ogłuszenie	Uśmiercenie
Prosięta < 5 kg	Uderzenie w głowę	Wykrwawienie
	Ogłuszenie CO ₂	Uśmiercenie CO ₂
	Penetrujący strzał z pistoletu bolcowego	Wykrwawienie lub zniszczenie mózgu i rdzenia kręgowego
Świnie > 5 kg	Penetrujący strzał z pistoletu bolcowego	Wykrwawienie lub zniszczenie mózgu i rdzenia kręgowego
	Ogłuszenie elektryczne (przepływ przez mózg)	Uśmiercenie elektryczne (przepływ przez serce)

§ Zgodnie z rozporządzeniem WE 1099/2009 i niemieckim rozporządzeniem o ochronie i uboju zwierząt **uśmiercanie z konieczności** oznacza uśmiercanie zwierząt rannych lub chorych, jeżeli choroba lub zranienie wiążą się z silnym bólem lub cierpieniem, które są niemożliwe do złagodzenia w żaden inny wykonalny sposób. Musi ono nastąpić jak najszybciej.

Zgodnie z § 1 ustawy o ochronie zwierząt nikt nie może bez uzasadnionej przyczyny zadawać zwierzęciu bólu, cierpienia lub wyrządzać mu krzywdy. Uśmiercanie zwierząt jest dozwolone tylko wtedy, gdy istnieje uzasadniona przyczyna. Musi to być rozważone dla każdego zwierzęcia z osobna.

Uśmiercić zwierzę należące do kręgowców może tylko osoba posiadająca odpowiednią **wiedzę i umiejętności**.

Inne materiały dotyczące uśmiercania z konieczności

Wytyczne odnośnie uśmiercania trzody chlewnej z konieczności w gospodarstwach rolnych

➔ https://www.lwk-niedersachsen.de/lwk/news/32056_Leitfaden_zur_Durchf%C3%BChrung_der_Nott%C3%B6tung_von_Schweinen_in_Landwirtschaftlichen_Betrieben

Postępowanie z chorymi i zranionymi świniami Ulotka DLG 430

➔ <https://www.dlg.org/de/landwirtschaft/themen/tierhaltung/schwein/dlg-merkblatt-430>

Materiał szkoleniowy „Decyzja o uśmierceniu ciężko chorych/ zranionych świń – jak rozpoznać właściwy moment?”

➔ <https://www.ml.niedersachsen.de/startseite/aktuelles/pressemitteilungen/umgang-mit-erkrankten-und-verletzten-tieren-hilfestellung-fur-schweinehalter-207628.html>

Wytyczne dotyczące przyjaznego dla dobrostanu zwierząt postępowania z chorymi i zranionymi świniami

➔ https://www.ml.niedersachsen.de/download/186830/Leitfaden_fuer_einen_tierschutzgerechten_Umgang_mit_erkrankten_und_verletzten_Schweinen.pdf

Wytyczne dotyczące uśmiercania prosiąt o wadze do 30 kg za pomocą pistoletu bolcowego i urządzenia do miażdżenia mózgu/rdzenia kręgowego (bsi schwarzenbek)

➔ http://www.bsi-schwarzenbek.de/Dokumente/DEF_Leitfaden_NottoetungmitRMZ.pdf

- Curtis, S. E.; Edwards, S. A. i Gonyou, H. W. (2001): Ethology and Psychology. In: Pond, W. G. und Mersmann, H. J.: Biology of the Domestic Pig, Cornell University Press.
- de Baey-Ernsten, H. (1996): Wärmesysteme für Ferkel im Praxisvergleich, Herausgeber: Arbeitsgemeinschaft für Elektrizitätsanwendung in der Landwirtschaft e.V. (AEL), Essen, Merkblatt 28.
- Heinritzi, K. (2006): Besonderheiten bei der speziellen Untersuchung des Schweins. In: Heinritzi, K.; Gindele, H. R.; Reiner, G. und Schnurrbusch, U. (Hrsg.): Schweinekrankheiten, Verlag Ulmer, Stuttgart, S. 27.
- Kleine Klausing, H.; Schäfer, K. und Lenz, H. (1998): Fütterung und Fruchtbarkeit – Zuchtkondition. Top Agrar 12, S. 4 – 7.
- Leßmann, H. und Petermann, S. (2012): Tierschutzgerechter Umgang mit kranken und verletzten Nutztieren. 8. Niedersächsisches Tierschutzsymposium 2012.
- Mayer, C.; Hillmann, C. und Schrader, L. (2006): Verhalten, Haltung, Bewertung von Haltungssystemen. In: Brade, W. und Flachowsky, G. (Hrsg.): Schweinezucht und Schweinefleischerzeugung – Empfehlungen für die Praxis, Landbauforschung Völkenrode, Sonderheft 296, Braunschweig.
- Schrader, L., Schubbert, A., Rauterberg, S., Czycholl, I., Leeb, C., Ziron, M., Krieter, J., Schultheiß, U., Zapf, R. (2020): „Tierschutzindikatoren: Leitfaden für die Praxis – Schwein, 2. aktualisierte Auflage, KTBL-Sonderveröffentlichung, Herausgeber: Kuratorium für Technik und Bauwesen in der Landwirtschaft e.V. (KTBL), Darmstadt.

Metoda stosowana w gospodarstwie (zaznaczyć właściwe):

Prosięta ssące	Prosięta odsadzone	Tucznik	Locha
☐ Uderzenie w głowę i wykrwawienie	☐ penetrujący strzał bolcowy i wykrwawienie	☐ dpenetrujący strzał bolcowy i wykrwawienie	☐ penetrujący strzał bolcowy i wykrwawienie
☐ Ogluszenie CO ₂ i Uśmiercenie CO ₂	☐ penetrujący strzał bolcowy i zniszczenie mózgu/rdzenia kręgowego	☐ penetrujący strzał bolcowy i zniszczenie mózgu/rdzenia kręgowego	☐ penetrujący strzał bolcowy i zniszczenie mózgu/rdzenia kręgowego
☐ dpenetrujący strzał bolcowy i wykrwawienie	☐ Elektryczne ogłuszanie i uśmiercanie	☐ Elektryczne ogłuszanie i uśmiercanie	☐ Elektryczne ogłuszanie i uśmiercanie
☐ penetrujący strzał bolcowy i zniszczenie mózgu/rdzenia kręgowego	☐ Eutanazja przeprowadzana przez lekarza weterynarii	☐ Eutanazja przeprowadzana przez lekarza weterynarii	☐ Eutanazja przeprowadzana przez lekarza weterynarii
osoba(y) odpowiedzialna(e) (również zastępstwo): _____	osoba(y) odpowiedzialna(e) (również zastępstwo): _____	osoba(y) odpowiedzialna(e) (również zastępstwo): _____	osoba(y) odpowiedzialna(e) (również zastępstwo): _____
Tel.: _____	Tel.: _____	Tel.: _____	Tel.: _____

CELE

- Wspieranie hodowców zwierząt w Niemczech w zapewnieniu dobrostanu zwierząt i zrównoważonej hodowli
- Promocja dobrostanu zwierząt i ochrony środowiska, jak również jakości produkcji i orientacji rynkowej
- Poprawa transferu wiedzy do praktyki w celu dostosowania gospodarstw hodujących trzodę chlewną, drób i bydło w Niemczech do przyszłości

STRATEGIA

- **Gromadzenie, przetwarzanie i fachowa klasyfikacja** danych naukowych i najnowszych wyników badań stosowanych, projektów modelowych i pokazowych w zakresie dobrostanu zwierząt lub innych bieżących projektów poprzez trzy biura zajmujące się poszczególnymi kierunkami hodowli zwierząt: bydłem, trzodą chlewną i drobiem (centra kompetencji w zakresie dobrostanu zwierząt) we współpracy z ekspertami partnerów sieci. Przetworzone i skoordynowane na poziomie krajowym informacje są dostępne dla partnerów w krajach związkowych w celu **transferu wiedzy**
- Organizacja **wymiany doświadczeń** pomiędzy praktykami, pracownikami naukowymi, doradcami i innymi grupami w celu umożliwienia i promowania tworzenia sieci wiedzy w ramach sektora
- **Przekazywanie** opracowanej wiedzy na temat hodowli bydła, trzody chlewnej i drobiu z uwzględnieniem dobrostanu zwierząt na licznych **wydarzeniach** w różnych formach na terenie całego Niemiec

ORGAN PROWADZĄCY

Sieć Fokus Tierwohl należy do Federalnego Programu Hodowli Zwierząt Gospodarskich, stanowiącego istotną część strategii rządu Niemiec w zakresie zwierząt gospodarskich. Ogólna koncepcja strategii dotyczącej zwierząt gospodarskich została zainicjowana przez Ministerstwo Żywności i Rolnictwa RFN. Ministerstwo Żywności i Rolnictwa zleciło Federalnej Agencji Rolnictwa i Żywności prowadzenie projektu Federalnego Programu Hodowli Zwierząt Gospodarskich.

PARTNER

